

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Rahvamajanduse instituut

Maarja Raudsepp

**ETTEVÕTLUSE ARENGUVÕIMALUSED
ETTEVÕTLUSTOETUSTE ABIL PUHJA VALLA NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Juta Sikk

Tartu 2012

Soovitan suunata kaitsmisele ..... lektor Juta Sikk

Kaitsmisele lubatud “ “..... 2012. a.

Majanduse modelleerimise õppetooli juhataja ..... prof. Tiit Paas

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....
(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Maapiirkonna ettevõtluse ja selle toetamise üldised alused	7
1.1 Ettevõtluse olemus	7
1.2. Turutõrgete teooria	13
1.3. Eesti ettevõtluspoliitika ja ettevõtluse tugisüsteemid	17
2. Puhja valla ettevõtlus ja selle arendamise võimalused	25
2.1 Puhja valla ettevõtluse iseloomustus	25
2.2 Puhja valla ettevõtete arenguvõimaluste uuringu analüüs ja järeldused	33
Kokkuvõte	44
Viidatud allikad	47
Lisad	50
Lisa 1. Küsimustik	50
Summary	54

SISSEJUHATUS

Regioonid, kus on ülekaalus maapiirkonnad, hõlmavad poole Euroopast ja umbes 20% elanikkonnast. Euroopa Komisjoni oletuste kohaselt kaob 2014. aastaks viis miljonit maapiirkondadega seotud töökohta. Euroopa Liidu maaelu arengu poliitika ja ühtekuuluvuspoliitika ühiseks ülesandeks on muuta maapiirkondade majandustegevust mitmekesisemaks ja parandada sealset elukvaliteeti.

Samuti peab ka Eesti areng hõlmama kõigi tema piirkondade arengut ja sotsiaalset mitmekesisust. Maaelu arendamise eesmärgiks on terviklik ja territoriaalselt tasakaalustatud Eesti.

Maapiirkondade jätkusuutlikkus ja elu kvaliteet sõltub kohaliku ettevõtluse arengust ja kohaliku omavalitsuse suutlikkusest oma territooriumil majandus- ja sotsiaalküsimusi lahendada. Eesti areng on regionaalselt olnud ebaühtlane ning maaelu arengule on ülekohtuselt vähe tähelepanu pööratud. Põllumajandus pole maal enam peamine tööandja, sest enamusi inimesi maal peavad sissetuleku saamiseks tegelema mingil muul alal. See tähendab, et sellest enam ei aita, kui toetatakse ühte ettevõtet. Samaväärselt olulised on korralik infrastruktuur, haritud tööjõud ja elamisväärne elukeskkond.

Maapiirkondi iseloomustavad väga suured erinevused: need ulatuvad kaugetest rahvastikukao ja taandarengu all kannatavatest piirkondadest kuni linnalähedaste, linnakeskuste kasvava surve all olevate piirkondadeni. Maal on praegu tõsiseks probleemiks elanike suundumine linnadesse, millega kaasneb kaugemale jäävate piirkondade inimasustuse vähenemine. Selle seos maamajandusega seisneb selles, et poliitiliste valikute puhul lähtutakse üha enam piirkonna elanike arvust. Seetõttu tuleks tegelda enam ettevõtluse arendamise ja taastamisega.

Väga oluline on ettevõtluse propageerimine ja toetamine maal. Väike- ja pereettevõtluse kandepinna laienemine ning uued töökohad ettevõtluses on Eesti regionaalse arengu põhitingimusteks.

Juhindudes eelpool väljatoodust on käesolevas bakalaureusetöös käsitletav teema aktuaalne, kuna kõigi huvides on elada jätkusuutlikus, arenevas ja turvalises keskkonnas.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada, millised võimalused on Puhja vallas ettevõtluse arendamiseks omavalitsuse ja riigi toetusel. Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- selgitada ettevõtluse olemust,
- teha ülevaade ettevõtluse toetamise vajalikkusest ja eesmärkidest,
- iseloomustada ettevõtluse tugisüsteeme maapiirkonnas,
- koostada ankeedid ja küsimustik ettevõtlustoetuste kasutamise ja toetussüsteemidega rahulolu analüüsimiseks;
- viia läbi ankeetküsitlus Puhja valla ettevõtete hulgas;
- analüüsida, mis tegurid mõjutab ettevõtlustoetuste kasutamist ning millisel arvamusel on Puhja vallas tegutsevad ettevõtted toetussüsteemide osas;
- küsitlustulemuste põhjal teha järeldused ning ettepanekud omavalitsusele ettevõtluskeskkonna täiustamiseks.

Bakalaureusetöö koosneb kahest peatükist. Esimene peatükk käsitleb ettevõtluse olemust ning tehakse ülevaade ettevõtluse toetamise vajalikkusest ja eesmärkidest. Samuti kirjeldab töö autor maapiirkonna ettevõtluse tugisüsteeme. Töö empiirilise osas antakse kõigepealt ülevaade Puhja valla ettevõtlusest, võrrelduna teiste maapiirkondadega Statistikaametist saadud ettevõtlusstatistika baasil. Töö autor koostas küsimustiku ning soovis läbiviidud küsitlusega uurida Puhja valla ettevõtete ja ettevõtjate poolt toetuste kasutamist ning nende hinnanguid rakendatavate toetussüsteemide kohta. Selle uuringuga püütakse analüüsida, millisel arvamusel on ettevõtted praeguse toetuspoliitika suhtes, millised on olnud kokkupuuted toetusi pakkuvate institutsioonidega, mida peetakse tähtsaks toetusi taotledes ning uuritakse, milliseid muutusi ettevõtted antud valdkonnas vajaksid. Töös kirjeldatakse uuringu ettevalmistamise etappe ning kuidas uuring läbi viiakse. Uuringutulemusi analüüsides

tehakse autoripoolsed järeldused ettevõtluse olukorrast ning valdkondadest, mis vajaksid parendust. Ettevõtete nimekirja, kes tegutsevad Puhja vallas, sai autor tehes järelpäringu äriregistrisse. Küsimustik oli koostatud autori poolt ja viidi läbi, kasutades internetipõhist küsitluskeskkonda, uuringus osalemise palve edastati küsitletavatele e-maili teel.

1. MAAPIIRKONNA ETTEVÕTLUSE JA SELLE TOETAMISE ÜLDISED ALUSED

1.1 Ettevõtluse olemus

Ettevõtluse ajalugu on pikk. Uute äriavõimaluste leidmine ja ärakasutamine majandusliku tulu saamiseks on inimtegevuses olulist rolli mänginud antiikajast alates. Läbi aegade on mõistet “ettevõtja” ja “ettevõtlus” käsitletud väga erinevalt. Ingliskeelne mõiste *entrepreneur* on pärit prantsuse keelest, 1437. aastal välja antud prantsuse keele sõnaraamatu järgi tähistati selle sõnaga isikut, kes on aktiivne ja saavutab midagi. (Miettinen, Teder 2006: 7)

Terminid “ettevõtlus” ja “ettevõtja” on tänapäeval laialdaselt kasutusel. Ettevõtlus on see, mida iga riigi valitsuses üritavad edendada ja järjest rohkem julgustatakse meid olema rohkem ettevõtlikud. (Stokes, Wilson 2010: 30)

Turumajanduses peetakse ettevõtjat äritegevuse peamiseks mootoriks. Äri mõistetakse siin kui kauba või teenuse tootmist ja müüki – s.o väärtuse loomis- ja vahetusprotsessi. Selles protsessis ettevõtja tegutseb erinevatel turgudel: ostab sisse ressursse (materjali- tooret, masinaid, energiat, tööjõudu jms), toodab ja müüb kaupa või osutab teenust tarbijaturul. See tähendab – ettevõtja viib kokku teatava vajadusega kliendi võimalusega seda vajadust rahuldada. Ettevõtjale on omane näha ja teostada ümbritsevas keskkonnas äriavõimalusi, mida ülejäänud inimesed ei märka, ei mõista või ei ole mingil muul põhjusel (initsiatiivi ja otsustusvõime puudumine, riski kartus, hirm avaliku arvamuse ees jne) valmis realiseerima. (Mets 2005: 7)

D. Stokes ja N. Wilson (2010: 31) selgitavad, et ettevõtlust nähakse fundamentaalselt olulise osana kaasaegses majanduses ja sotsiaalses elus, seetõttu mängivad ettevõtjad võtmerolli meie elus, kuid sellest hoolimata on erakordselt vähe selgust selles, mis on ettevõtlus ja mida ettevõtjad täpselt teevad ning mis eristab neid palgalistest juhtidest.

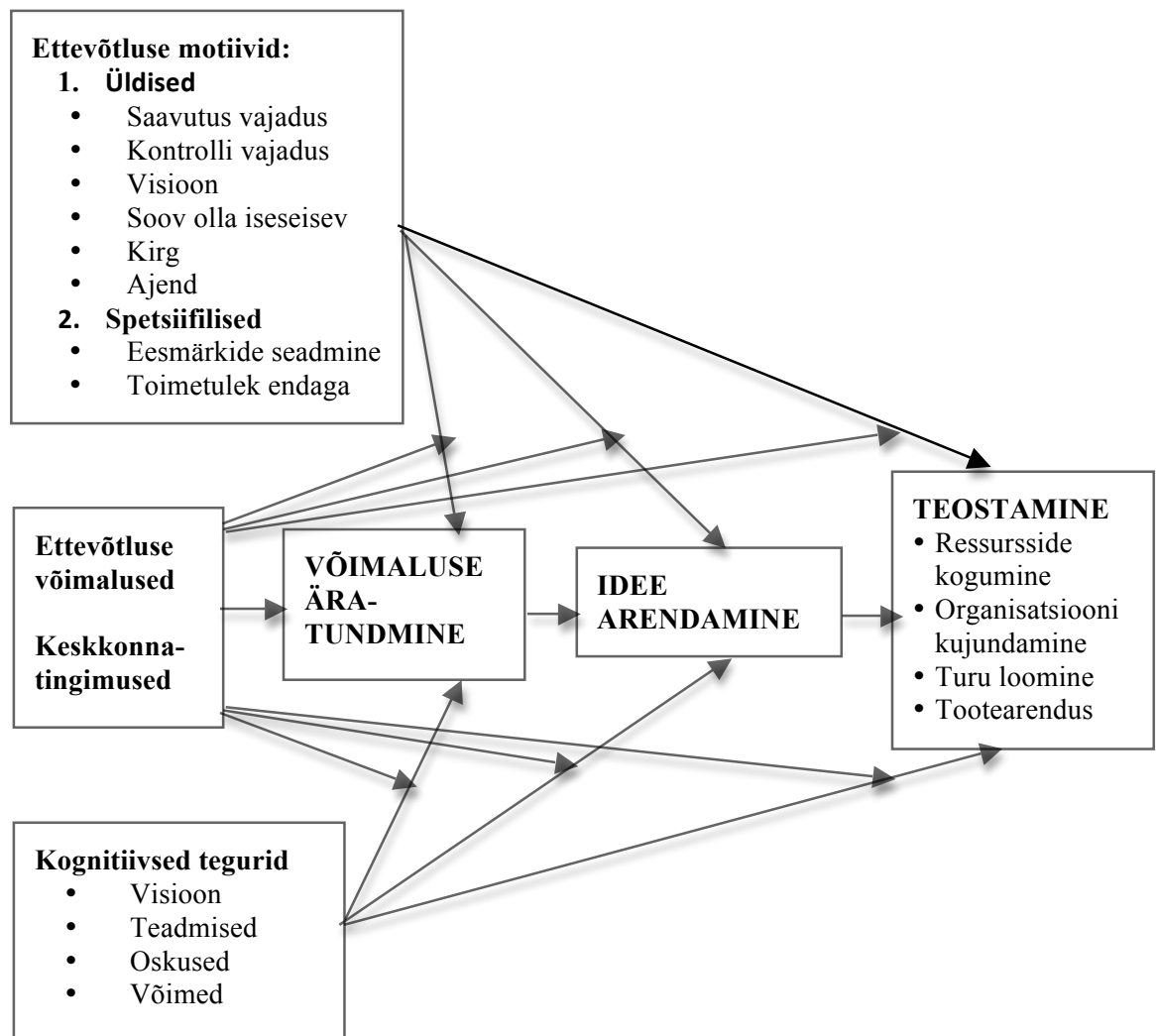
Sageli on öeldud, et inimene ei saa võita mängu, kuna nad ei võta sellest mängust osa. Seoses ettevõtlusega näitab see avaldus, et edu sõltub inimeste tahtest ettevõtjaks saada. Seda enam, et võimalusi ettevõtlusega tegelemiseks peetakse evolutsiooniliseks protsessiks, milles inimesed saavad teha valikuid paljude erinevate teede vahel mida mööda minna. Inimesed teevad otsuseid pärast võimaluste avastamist – hindavad positiivselt võimalusi, et jätkata ressursside ning kujundatud mehhanismide kasutamist. Samuti sõltub kõik valmisolekust "mängida" seda mängu. (Shane *et al* 2003: 258)

Motiivid ettevõtlusega alustamiseks võivad seisneda vägagi erinevates aspektides. Paljud ettevõtjad on pärit peredest, kus juba mitu põlvkonda on töötanud ettevõtjana. Lapsed on pidevalt saanud vanemate kõrvalt õppides oskuseid ja teadmisi, kuidas ettevõtet juhtida ning see on lõpuks viinud otsuseni ka ise ettevõtlusega jätkata. Samuti võib väita, et ettevõtjate peamiseks ettevõtlusega alustamise tõukejõuks on sõltumatuse, iseenda bossiks olemise taotlus. Ettevõtlusega alustamise motiiviks on kindlasti ka äri võimaluse ära kasutamine, mis pigem domineerib just kõrgema sissetulekutasemega riikides ja hädavajalikkus, mida üldjuhul kasutavad vanemad inimesed, madalama haridustasemega ning maapiirkondade elanikud. Näiteks paljud, kes elavad maal, tegelevad ettevõtlusega seetõttu, et töökohti maal napib ja nii tuleb need ise luua. Teise variandina on võimalik linna kolida, kuid see ei ole kõigile meelepärane ja sobilik. Nii loovad oma ettevõtte näiteks põllumehed. GEM (*Global Entrepreneurship Monitor*) jagabki ettevõtjad vastavalt peamisele ettevõtlusega alustamise motiivile kahte gruppi (Miettinen, Teder 2006: 60):

- äri võimaluste kasutamisele orienteeritud ettevõtjad, kes soovivad ära kasutada tajutud äri võimalusi;
- sundettevõtjad, kes on hakanud ettevõtjaks, kuna teised töövõimalused puuduvad või ei ole rahulda.

Järgnevalt toob autor lisaks eelnevatele motiivi gruppidele illustreeriva tabeli näitamaks, kuidas motiivid mõjutavad ettevõtlikkust. Ülevaate Shane, Locke ja Collins'i ettevõtlikkust mõjutavatest motiividest võib leida joonisel 1.

Joonis 1. Ettevõtluse motiivide ja ettevõtluse protsessi mudel.

Allikas: (Shane *et al* 2003: 275).

Joonisel 1 on alustuseks välja toodud psühholoogide poolt tõendatud motiivid, mis mõjutavad paljusid inimekäitumise aspekte. Nende hulka kuuluvad eelkõige: vajadus saavutuste järgi, kontrolli vajadus, soov olla iseseisev, kirg ja ajend. Ettevõtlus on protsess, mis algab ettevõtluse võimaluse äratundmisega ja sellele järgneb idee arendamine. Seejärel vaadatakse, kuidas jätkata selle võimaluse elluviimist, selleks hinnatakse selle teostatavust ja arendatakse toodet või teenust, mida suunata klientidele, kogutakse inim-ja rahalisi vahendeid, toimub organisatoorne kujundamine ja klientide kogumine.

Ettevõtlus (*entrepreneurship*) on ettevõtete asutamine ja nende tegevuse organiseerimine, et saada kasumit ja suurendada ettevõtete omanike vara. Ettevõtlus on

kasumit taotlevate ettevõtete asutamine, käigus hoidmine, arendamine ja laiendamine. Ettevõtlus on ka õpetus ja teadus, mis uurib seda ühiskondlikku nähtust. (Mängel 2006)

Kui eelnevalt vaatles autor ettevõtja ja ettevõtluse olemust, siis järgnevalt teeb autor ülevaate ettevõtte olemusest. Äriseadustiku (1998) määratluse järgi ettevõtte on majandusüksus, mille kaudu ettevõtja tegutseb ja ta koosneb asjadest, õigustest ja kohustustest, mis on määratud või olemuselt peaksid olema määratud ettevõtte tegevuseks.

Äriseadustikus avatud mõiste ettevõtte tähendab majandusüksust, mille kaudu ettevõtja tegutseb. Majandusüksus aga ei saa lihtsalt niisama olla mingi riigipoolse tegevuse või toetuse taotlejaks, taotlejaks saab olla isik (juriidiline või füüsiline) ehk ettevõtja. Ettevõtja omakorda võib Kaubanduskoja käsitluses olla füüsilisest isikust ettevõtja või äriühing. Kasutades mõistet ettevõtte, jääb mõnikord ebaselgeks, kas mingi tegevus või tulevased meetmed kavatakse suunata kõigile ettevõtjatele, sh füüsilisest isikust ettevõtjatele või ainult äriühingutele. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja tõlgendus näiteks võimaldaks mõlemat. (Mängel 2006)

Ettevõtte on keeruline süsteem, mis tegutseb muutuvas keskkonnas ja ettevõtjal tuleks alati meeles pidada, et ahela tugevuse määrab kõige nõrgem lüli. See tähendab, et ettevõttes on võrdselt tähtsad kõik valdkonnad. Nii ei ole kasu hästi funktsioneerivast arvestussüsteemist, kui ettevõtte töötajad ei ole motiveeritud oma tööd hästi tegema või ei tulda toime toodangu müügiga; edu ei too ka põhjalikult läbi mõeldud turundus-kontseptsioon, kui tootmises valitseb korralagedus või puuduvad võimalused nõutavate turukoguste tootmiseks. (Miettinen *et al* 2008: 41) A. Reiljani (2004: 37) selgituse kohaselt ei saa ettevõtte eksisteerida omaette, isoleeritult, vaid on turgude kaudu seotud teiste majandusüksustega ning maksukohustuse kaudu riigi ja omavalitsustega.

Väike- ja keskmise suurusega ettevõtted on olulised innovatsiooni, uute äriideede ja uute töökohtade looja. Innovatiivsus sõltub nii individuaalsetest teguritest kui ka keskkonnast, kus ettevõtte tegutseb (Koellinger 2008: 22). Olulist rolli mängivad just väikeettevõtted piirkondlikus arengus ning regionaalse tasakaalu saavutamisel. Piirkondliku majanduse edukuses saavad oluliseks sellised faktorid nagu firmadevaheline koostöö ja konkurents (Porter 1990: 855).

Ettevõtteid võib liigitada mitmete erinevate tunnuste alusel. Liigitamine on vajalik selleks, et diferentseeritult vaadelda ettevõtete juhtimisel esilekerkivaid spetsiifilisi probleeme. Seda on võimalik teha mitmete erinevate tunnuste alusel, mis võivad olla järgmised (Reiljan 2004: 44):

- haruline kuuluvus,
- ettevõtte suurus,
- ettevõtlusvorm,
- tehnilis-majanduslik struktuur,
- eesmärgipüstitus.

Ettevõtte haruline kuuluvus (majandusharu, tegevusala) on üks põhilisi jaotuskriteeriume, mille alusel ettevõtteid liigitatakse. Igal majandusharul on omad iseärasused ja nendega tuleb arvestada ka ettevõtete juhtimisel. Eri harude ettevõtete toodang ja sellega seoses turud, on erinevad; kulude struktuuris on igaühel teatud iseärasusi jne. On selge, et ei saa täpselt ühtmoodi juhtida näiteks pank ja tööstus- või ehitusettevõtet. Üldmajanduslike (kõigile ettevõtetele ühiste) probleemide kõrval tuleb alati arvestada ka haruspetsiifikat. (*Ibid.*: 44)

Teiseks tähtsaimaks liigitustunnuseks on ettevõtte suurus. Suuruse järgi jaotatakse ettevõtted suurettevõteteks, keskmisteks ja väikeettevõteteks. Päris ühene jaotuskriteerium puudub, põhiliselt käsutatakse jaotusalusena kolme näitajat: töötajate arv, käive, bilansimaht. Iga näitaja osas on välja töötatud mingid kriteeriumid, millest väiksema või suurema väärtuse korral on vastavalt tegemist suur-, keskmise või väikeettevõttega. Kui näiteks ühe konkreetse ettevõtte puhul vastavad vähemalt kaks kriteeriumi kolmest väikeettevõtte jaotusele, siis võime öelda, et tegemist on väikeettevõttega. Praktikas kasutatakse ettevõtteid suuruse järgi liigitades kriteeriumina kõige sagedamini töötajate arvu. Euroopa Statistikaameti klassifikatsioonis eristatakse nelja suuruskategooriat (Eurostat 2012):

- alla 10 töötaja — mikroettevõtted,
- 10-49 töötajat — väikeettevõtted,
- 50-249 töötajat — keskmise suurusega ettevõtted,
- üle 250 töötaja — suurettevõtted.

Samuti vajab ära märkimist ka liigitamisel ettevõtlusvormi. Iga ettevõtte tegutseb alati kindlas vormis, millega on ühelt poolt määratud õiguslikud (juriidilised) sidemed ettevõttes ja teiselt poolt teatud organisatsiooni struktureerimisega seotud küsimused. Erinevates riikides kehtivad (st lubatud) ettevõtlusvormid on reguleeritud iga riigi oma seadusandlusega. Eestis sätestab kõik vastavad küsimused 1995. aasta 1. Septembrist kehtima hakanud ja 1998 aastani mitmel korral muudetud äriseadustik.

Eestis kehtivate seadusandlike aktidele tuginedes jagunevad ettevõtlusvormid järgmiselt:

- Füüsilisest isikust ettevõtjaks, kelleks võib olla iga füüsiline isik, kes peab enne tegevuse alustamist esitama avalduse enda kandmiseks äriregistrisse (Äriseadustik 1998 § 3).
- Täisühing on äriühing, milles kaks või enam osanikku tegutsevad ühise ärinime all ja vastutavad ühingu kohustuste eest kogu oma varaga. Täisühingu osanikuks võib olla füüsiline isik või juriidiline isik (Äriseadustik 1998 §79, §80).
- Usaldusühing on äriühing, kus kaks või enam isikut tegutsevad ühise ärinime all. Vähemalt üks neist on täisosanik, kes vastutab ühingu kohustuste eest kogu oma varaga, ning vähemalt üks osanik on usaldusosanik, kes vastutab ühingu kohustuste ees oma sissemakse ulatuses (Äriseadustik 1998 § 125).
- Osaühing on äriühing, millel on osadeks jaotatud osakapital. Osanik ei vastuta isiklikult osaühingu kohustuste eest. Osaühing vastutab oma kohustuste täitmise eest kogu oma varaga. Osakapital peab olema vähemalt 2500 eurot. Osaühingu võib asutada üks või mitu isikut, kelleks võib olla füüsiline isik või juriidiline isik (Äriseadustik 1998 § 135, §136, §137).
- Aktsiaselts on äriühing, millel on aktsiateks jaotatud aktsiakapital. Aktsionärid ei vastuta isiklikult aktsiaseltsi kohustuste eest. Aktsiaselts vastutab oma kohustuste täitmise eest oma varaga. Minimaalne aktsiakapital on aktsiaseltsi asutamisel 25 000 eurot (Äriseadustik 1998 §221, §222).
- Tulundusühistu on äriühing, mida reguleerivad Tulundusühistuseadus ja Äriseadustik. Tulundusühistu on äriühing, mille eesmärgiks on toetada ja soodustada oma liikmete majanduslike huve läbi ühise majandustegevuse, milles liikmed osalevad tarbijatena või muude hüvede kasutajatena. Ühistu vastutab oma kohustuste eest oma varaga. Ühistu liige ei vastuta isiklikult ühistu

kohustuste eest. Osakapital peab olema vähemalt 2500 eurot kui põhikirjaga ei ole ette nähtud ühistu liikmete lisavastutust. Ühistule kohaldatakse äriseadustikus osauhingu kohta sätestatud. (Tulundusühistuseadus 2001 § 1)

Tehnilis-majandusliku struktuuri aspektist lähtudes võib välja tuua kolm põhilist jaotust (Reiljan 2004: 46-47):

- valdava tootmisteguri järgi,
- valmistamisprintsipide järgi,
- valmistamismeetodite järgi.

Kaks viimast jaotust (valmistamisprintsipide ja valmistamismeetodite järgi) on omavahel tihedalt seotud. Nii on masstootmisele kõige sobivam valmistamismeetod sageli vooltootmine, üksiktootmine toimub aga tavaliselt töökojameetodil jne.

Ettevõtlus ja edukad ettevõtted loovad väärtuse nii ühiskonna kui ka nende omanike jaoks. Rõhutatakse ettevõtluse rolli majanduslikus kontekstis läbi kasumi teenimise, töökohtade loomise ja regionaalse arengu. Sotsiaalsed ettevõtted taasinvesteeringud lisaväärtuse tekitamisse kindla kogukonna jaoks, mitte ei keskendu kasumi maksimeerimisele aktsionäride ja omanike jaoks. Selline ettevõtete kasumlikkus ühiskonnale on tunnustatud mitmete valtsuste poolt, kes stimuleerivad ja julgustavad ettevõtlikke tegevusi. (Stokes, Wilson 2010: 461) Seega peavad vastavate isikuomaduste ja võimalustega ettevõtlikud inimesed leidma endale kõige sobivama võimaluse ennast teostada ja sellega arendada ka keskkonda, kus nad elavad ja tegutsevad.

1.2. Turutõrgete teooria

Riigi majandusliku aktiivsuse sh ettevõtlustoetuste seletamisel eristuvad majandusteaduses kaks suunda – positivistlik ning normatiivne lähenemine, mille on ülevaatlikult kokku võtnud Tresch (2008: 4). Positivistlik suund keskendub küsimusele, kuidas tegelikult kujuneb välja riigi majanduslik aktiivsus. Põhiline on siin poliitikute vaatlemine *homo oeconomicustena*, erinevalt normatiivse lähenemise aluseks olevast heatahtliku diktaatori mudelist.

Valitsuste väikese- ja keskmise suurusega ettevõtete alase poliitika põhjendamisel

tuginetakse neo-klassikalisele majandusteooriale ning turutõrgete kontseptsioonile mis on üheks normatiivse suuna enimlevinud käsitluseks. Neo- klassikalise majandusteooria kohaselt õigustavad valitsuse sekkumist majandusse turustruktuuride ning turule sisenemise ja turult lahkumisega seotud probleemid (nt suured turule sisenemis- ja turult väljumisbarjäärid jne), informatsiooni asümmeetrilisus ning välismõjud. Turutõrgete kontseptsioon on olnud ka Euroopa Liidu ametlikuks toetusmeetmete põhjendamise aluseks. (Riigiabi ... 2005)

Samas on see kontseptsioon saanud ka tõsise kriitika osaliseks, sh positivistliku käsitluse, eelkõige avaliku valiku teooria raames. Viimane seab probleemina turutõrgete kõrvale riigitõrked, mis tulenevad reaalse riigi kui institutsiooni ebatäiuslikkusest nii poliitika kui ka halduse poolel (Sepp 2004: 26). Vaatamata sellele, et riigipoolsete toetusmeetmete peamiste põhjendustena tuuakse poliitikute poolt välja nii ettevõtete kasvu kui ka ressursside efektiivsemale allokatsioonile kaasa aitamise tahet, võivad toetuste jaotamise tegelikud põhjused olla ka oluliselt lihtsamad. Avaliku valiku teooriast tulenevalt võib toetusmeetmete prioriteetide sätestamisel olla põhjusteks ka poliitikute tahe teenida hääli ning olla poliitiliselt mõjukate huvigruppide meele järgi.

Järgnevalt toob autor välja kõige enam ettevõtete arengut takistavat turutõrget, milleks on:

- konkurentsitõrked ja puudulikud turud,
- informatsiooni asümmeetria,
- avalikud hüvised ja välismõjud.

Konkurentsitõrked ja puudulikud turud. Täiusliku konkurentsi tingimused näevad ette, et turul on suur hulk müüjaid ja ostjaid ning ükski neist ei saa individuaalselt mõjutada turgu; turu tasakaaluhind on võrdne tootmise piirkuluga; turule sisenemine ja turult väljumine on piirangute ja kuludeta. See aga ei vasta reaalsusele. Turutõrgete teooria järgi võib turule sisenemiseks esineda mitmeid sisenemisbarjääre (Salanié 2000: 179).

- Õiguslikud barjäärid.
- Mastaabisäästu tootmine. Sisenemisbarjääriks võivad olla näiteks püsikulud.
- Strateegilised barjäärid.
- Tehnoloogilised barjäärid. Tehnoloogiliste eelistega firma võib

konkurentide sisenemise raskeks teha.

Kui eraturud ei suuda kaupa või teenust pakkuda, kuigi selle pakkumise kulu on tarbijate maksevalmidusest väiksem, esineb turutõrge, mida nimetatakse turgude puudulikkuseks (täielik turg pakuks kõiki kaupu või teenuseid, mille pakkumise kulu on väiksem kui tarbijad on nõus selle eest maksma). Mõned majandusteadlased on seisukohal, et eraturud on olnud ebaõnnestunud eriti kindlustuse ja laenuandmise alal. (Stiglitz 1995: 76)

Infotõrked. Asümmeetrilisest informatsioonist rääkides viidatakse majanduslikult olulisele informatsioonile mida nii inimesed kui ka ettevõtted enda kohta teavad, kuid mis teistele teada ei ole. Sellise informatsiooni teada saamine nõuab palju aega, pingutust ning ressursse. Täiusliku konkurentsiga maailmas sellist informatsiooni ei eksisteeri.

Reaalses maailmas ei ole informatsioon kõigile ei võrdselt kättesaadav ega ka tasuta. Asümmeetrilise informatsiooni olemasolu põhjustab mitmeid efektiivsuseprobleeme, mis suurendavad riigi rolli majanduses. Mõnede majandusteadlaste sõnul on asümmeetrilise informatsiooni näol tegemist suurima ebaefektiivsuste allikaga, millele valitsused reageerivad. (Tresch 2008: 30)

Puuduliku või ebaühtlase teabe tulemuseks võivad olla tehingu- ja tegevuskulud ja soovimatus võtta riske (Ühenduse ...2006: 6).

Tehingu- ja tegevuskulud tähendavad seda, et potentsiaalsel investoril on rohkem raskusi tegutseva või uue ettevõtte äritegevuse väljavaadete kohta usaldusväärse teabe hankimisel ning seega ka järelevalve teostamisel ja ettevõtte arengu toetamisel. See kehtib eelkõige väga uuenduslike või suure riskiga projektide korral. Väiketehingud on investeerimisfondide jaoks ka vähem huvipakkuvad, sest investearingu hindamise kulud ja muud tehingukulud on tehingute mahuga võrreldes liiga suured.

Soovimatus võtta riske tähendab seda, et investorite valmidus anda ettevõtetele riskikapitali võib osutuda seda tagasihoidlikumaks, mida puudulikud või ebaühtlasem on teave riskikapitali andmise kohta. Puudulik või ebaühtlane teave suurendab soovimatust võtta riske.

Avalikud hüvised ja välismõjud. Avalik hüvis on selline hüvis, mida turg ei paku üldse või kui pakub, siis ebapiisaval hulgal (Stiglitz 1995: 73). Turutõrke üks aspekte on see, et turg ei suuda tagada vajalike ühiskonnale väärtuslike hüvede piisavat tootmist ning tarbimist. Kaupu ja teenuseid, mida tarbitakse kollektiivselt ning jaotatakse valdavalt ilma turu vahendusega, nimetatakse ühiskaupadeks või avalikeks hüvedeks (*public goods*). Eesti keeles kasutatakse mõisteid avalik hüve, avalik hüvis ja avalik kaup sünonüümidenä. (Kaldaru 1996: 129). Nende kaupade kohta ei kehti tavalised nõudmise ja pakkumise alusel hinna kujundamise reeglid, seepärast peab riik võtma enda peale tootmise või nendega varustamise (Greer 1993: 28).

Majandustegevusega kaasnevat kõrvalefekti, mis turuväliselt vähendab või suurendab kellegi heaolu, nimetatakse välismõjuks. Välismõjud leiavad aset, kui turuosaliste vaheline majandustegevus ei toimu turuprotsessidena või see toimub turuosaliste tahte vastaselt - see annab tunnistust turu puudulikkusest. Nii positiivsete (haridus) kui ka negatiivsete (keskkonnareostus) välismõjude esinemine on põhjus, miks valitsus peab turuprotsessidesse sekkuma, suurendamaks positiivset mõju või vähendamaks negatiivset. Positiivse mõju kindlustamiseks või suurendamiseks valitsus subsideerib neid tegevusi, mis seda põhjustavad. Haridust subsideeritakse, kuna õpetamine mitte ainult ei tõsta indiviidide teenimise võimalusi, vaid ka toetab haritud ja hästi informeeritud elanikkonna teket, mis on vajalik demokraatliku ühiskonna sujuvaks toimimiseks. Negatiivsete välismõjude vähendamiseks valitsused kasutavad enamasti hinnasüsteemi või kehtestavad norme ja sanktsioone, nt keskkonnasaaste normid ja trahvid. (Rosen 1995: 534)

Riigiabi meetmed võivad kõrvaldada turutõrkeid, parandades nii turgude toimimist ja suurendades üldist konkurentsivõimet. See on tähtis tugisammas, mis tagab, et ettevõtjad saavad võrdsetel tingimustel konkureerida ning aina enam rõhutatakse ettevõtete, eriti väikeettevõtete rolli Euroopa majanduses töökohtade loojate ja majanduskasvu edendajatena.

1.3. Eesti ettevõtluspoliitika ja ettevõtluse tugisüsteemid

Ettevõtte asutamine ja arendamine ei ole mitte lihtsalt ettevõtmine, vaid ka tõeline väljakutse. Et ettevõtjaid selles aidata, on äärmiselt tähtis luua soodne ettevõtluskeskkond (Ettevõtluskeskkond 2012).

Paljud väikeettevõtted ei leia oma innovatiivsete plaanide elluviimiseks vahendeid (nii käibe- kui investeerimisvahendeid). Põhjuseks on pankade jaoks projektide riskantsus, mittepiisavad tagatised ning omafinantseeringu puudumine. Väikeettevõtetel on sageli raskusi laenu saamisega, sest suur osa väikeettevõtteid on noored ettevõtted ning neil puudub krediidi ajalugu. Pangad ei pruugi tahta rahastada väikeettevõtteid, eriti neid kellel on uued või uuenduslikud tooted, mille jätkusuutlikust on raske hinnata. (Craig *et al.* 2009: 4)

Ettevõtete asutamine ja arengu seisukohast on ühteviisi oluline nii rahastamisvõimaluste kättesaadavuse parandamine, õiguse selgemaks ja tõhusamaks muutmine kui ka ettevõtluskultuuri arendamine ja toetusvõrgustike loomine.

Soodsa ettevõtluskeskkonna loomine ei tähenda siiski ainult ettevõtete kasvupotentsiaali suurendamist. See tähendab ka, et Euroopa muudetakse paigaks, kuhu on soodne investeerida ja kus on kasulik töötada. Niisiis aitab ka ettevõtjate sotsiaalse vastutuse edendamine Euroopa ettevõtluskeskkonda atraktiivsemaks muuta.

Väiksed ja keskmise suurusega ettevõtjad (VKEd) moodustavad 99% Euroopa ettevõtjatest. Oma väiksuse tõttu on nad tööstuses ja ettevõtluskeskkonnas toimuvate muutuste suhtes väga tundlikud. Seetõttu on nende hea käekäigu seisukohast äärmiselt oluline, et neile pööratakse poliitilisel tasandil tähelepanu. (Ettevõtluskeskkond 2012)

Eesti ettevõtluses võib kindlasti palju probleeme välja tuua, mis sõltuvad suuresti nii Euroopa Liidu arengust kui Eesti majanduspoliitikast (sh regionaal- ja kohaliku omavalitsuse poliitikast). Eesti rahvamajandust iseloomustab regionaalne tasakaalustamatus ning isegi selle suurenemise tendents. Euroopa Liidus aga pannakse suurt rõhku just regionaalsele tasakaalustatusele, st regioonidevaheliste majanduslike, sotsiaalsete ja muude erinevuste vähendamisele. Eestis tuleb arenguvaegustega arvestada maakondades, mis on eemal Tallinnast (Harjumaast) ning eeskätt

maapiirkondades (suurematest linnadest kaugemal asuvates valdades ja maa-asulates ning väike-linnades). (Raudjärv 2005: 428)

Viimase paari aastakümne jooksul on nii Euroopa Liidus tervikuna kui ka tema liikmesriikides pööratud varasemast suuremat tähelepanu ettevõtluspoliitikale. Ettevõtluspoliitika elluviimiseks vajalike institutsioonide loomisega alustati Eestis 1992. aastal, mil Eestile avanenud rahvusvaheliste abiprogrammide raames asutati esimesed nõustamisteenuseid pakkuvad maakondlikud ettevõtluskeskused. Tulenevalt erinevatest asutajatest ja finantseerimisallikatest erinesid loodud ärinõuandlad ja ettevõtluskeskused üksteisest nii juriidilise staatuse, eesmärgi kui tegevuspõhimõtete poolest.

Väikeettevõtete finantseerimisvõimaluste parandamiseks loodi pärast 1993. aastat mitmeid sihtasutusi, mis pakkusid otselaene, laene läbi kommertspankade ja laenukäendusi. Toetatavateks valdkondadeks olid eelkõige väikeettevõtlus üldiselt, eksport, põllumajandus- ja maaelu ning innovatsioon. Nimetatud esimesed sammud märkisid ettevõtluse tugisüsteemi sünni, kuid see jäi paraku killustatuks ja vähekoordineerituks, samuti olid selle kasutuses olevad ressursid väga piiratud.

Aastatel 1999-2000 viidi läbi tugisüsteemi reform, mille tulemusena avaliku sektori toetusmeetmeid vahendavate sihtasutuste loetelu muutus oluliselt. Ettevõtluse tugimeetmed koondati eelkõige Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi juhtimise alla. Pärast reformi jäi üheksale sihtasutuse asemele järele kolm sihtasutust, milleks olid Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS), Krediidi ja Ekspordi Garanteerimise Sihtasutus (KredEx), Maaelu Edendamise Sihtasutus. (Miettinen, Teder 2006: 121)

2000. aastal loodud Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) edendab ettevõtlus- ja regionaalpoliitikat Eestis ning on riikliku ettevõtluse tugisüsteemi üks suuremaid institutsioone, pakkudes ettevõtjatele, teadusasutustele, avalikule ja kolmandale sektorile rahalisi toetusi, nõustamist, koostöövõimalusi ja koolitusi. EAS tegutseb järgmistes valdkondades:

- uute ettevõtete jätkusuutlikkuse suurendamine ja kasvu kiirendamine,
- Eesti ettevõtete ekspordi- ja tootearendusvõimekuse tõstmine,

- välismaiste otseinvesteeringute kaasamine Eesti majandusse,
- turismieksporti suurendamine ja siseturismi arendamine,
- regionaalse arengu ja kodanikuühiskonna edendamine.

Eesti liitumise järel Euroopa Liiduga sai EAS üheks Euroopa Liidu struktuurifondide rakendusüksuseks Eestis, olles peamine ettevõtjatele suunatud toetus- ja arendusprogrammide pakkuja. (Sihtasutusest 2012)

Maakondlikud arenduskeskused on EASi lepingulised partnerid, kes vahendavad üle Eesti nimetatud sihtasutuse tooteid ja teenuseid. Samas on ka ettevõtluskeskuste ja ärinõuandlate ülesandeks algajate ettevõtjate nõustamine ja koolitus, äriplaanide koostamine, ettevõtete strateegiline analüüs ning finantsanalüüsid, finantsplaanide koostamine. (Ettevõtluse toetamine ... 2012)

Krediidi ja Ekspordi Garanteerimise Sihtasutus (KredEx) on loodud 2001. aastal Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt eesmärgiga parandada ettevõtete rahastamisvõimalusi, maandada ekspordiga seotud krediidiriske, võimaldada inimestel rajada või renoveerida oma kodu. KredExi missiooniks on aidata kaasa Eesti ettevõtete konkurentsivõime tõstmisele parandades rahastamise kättesaadavust ja maandades krediidiriske ning Eesti elanike elamistingimuste parandamisele laiendades rahastamisvõimalusi ja pakkudes energiatõhususele suunatud finantslahendusi. (Tutvustus 2012)

Eelnevalt nimetatud sihtasutused mängivad ettevõtluse tugisüsteemis küll suurimat rolli, kuid sellega tugisüsteem kindlasti ei piirdu. Näiteks võib siinkohal välja tuua Eesti Töötukassa. Eesti Töötukassa on avalik-õiguslik isik, mis loodi 2001. aastal töötuskindlustuse haldamiseks. 1. maist 2009 on Töötukassa ülesandeks korraldada ka tööturuteenuste osutamist tööotsijatele ja tööandjatele.

Töötukassal on seadustest tulenevalt kaks suuremat ülesannet:

1. Korraldada töötuskindlustust eesmärgiga tagada:
  - töötuse korral tööotsingute ajaks kaotatud sissetuleku osaline kompenseerimine,
  - töötajale töölepingu ülesütlemise hüvitamine koondamise korral,

- töötajate nõuete kaitse tööandja maksejõuetuse korral.

2. Viia ellu tööpoliitikat eesmärgiga tagada:

- tööealise elanikkonna võimalikult kõrge tööhõive,
- pikaajalise töötuse ja tööturult tõrjutuse ennetamine.

Nende eelpool nimetatud ülesannete täitmiseks Töötukassa:

- maksab töötushüvitisi, mis võimaldavad majanduslikult toime tulla ja sobivat tööd otsida;
- võtab osaliselt üle tööandja kohustused töötajate ees koondamise ja maksejõuetuse korral;
- aitab tööotsijatel leida tööd, osutades selleks vajadusel tööturuteenuseid, mis toetavad töölesaamist ning tõstavad kvalifikatsiooni ja konkurentsivõimet;
- vahendab tööandjatele sobivat tööjõudu ning toetab töötajate töölevõtmist.

Töötukassa tegevusi rahastatakse tööandjate ja töötajate töötuskindlustusmaksetest, millega tagatakse kindlustushüvitised ning töötukassa tegevuskulud. Samuti üldistest maksudest ja Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest, millega tagatakse töötutoetus ja tööturuteenused. (Arengukava ... 2009: 3)

Järgnevalt tutvustab autor Sihtasutust Innove, kelle missiooniks on arendada elukestvat õpet ja toetada inimeste toimetulekut tööturul. Nende eesmärk on elukestva õppe arendustegevuste koordineerimine ning vastavate programmide ja projektide ning Euroopa Liidu struktuuritoetuste sihipärane ja efektiivne rakendamine.

Maaelu arendamine toimub koostöös mitme ministeeriumiga. Põllumajandusministeeriumi peamised valdkonnad on alternatiivne väikeettevõtlus maal (maaturism jt.) erametsandus, maaparandus, põllumajanduskeskkond ning kohalik omaalgatus.

Põllumajandusministeeriumi põhiline roll maaelu edendamisel on eelkõige Euroopa Liidu maaelu arengule suunatud toetusprogrammide kavandamine ja elluviimine Eestis. Eesti maaelu arengu poliitikat on alates 21 sajandi algusest mõjutanud oluliselt Euroopa Liiduga liitumine. Enne liitumist osales Eesti maaelu ja põllumajanduse arendamise programmis SAPARD (toetuste taotlusi võeti vastu aastatel 2001–2003), mille vahendeid kasutas Eesti väga edukalt. Liitumisjärgsete toetuste rakendamiseks

valmistati ette ja kinnitati Eesti riiklik arengukava 2004–2006 (RAK) ja Eesti maaelu arengukava 2004–2006 (MAK). Aastateks 2007–2013 on ette valmistatud uus suur programm, mille kohaselt koondatakse kõik maaelu arengu toetused maaelu arengukavva (MAK 2007–2013). MAK 2007–2013 alusel jagunevad maaelu arengu toetused nelja valdkonda ehk telge (Maaelu 2012):

- põllumajanduse, erametsanduse ja toiduainetööstuse konkurentsivõime;
- põllumajanduskeskkond ja maastike hooldus;
- maapiirkonna mittepõllumajanduslik ettevõtlus ja külaelu;
- kohalik omaalgatus (LEADER).

Põllumajanduse ja maaelu arengu toetamiseks rakendatakse Eestis alljärgnevaid toetusskeeme:

- ühtne pindalatoetus ning täiendavad otsetoetused põllukultuuride ja loomade kasvatamise eest.
- Eesti maaelu arengukava 2007-2013 (MAK) toetused.
- turukorraldus, millega saavutatakse hinnastabiilsus ja optimaalne hinnatase.

Lisaks rakendatakse Eestis põllumajanduse edendamiseks mitmeid siseriiklikke toetusi (nt põllumajandusloomade aretustoetus, turuarendustoetus, praktikatoetus, põllumajandustootja asendamise toetus), mida rahastatakse ainult Eesti riigieelarvest. Põllumajandusministeeriumi haldusalas rakendatakse lisaks põllumajanduse ja maaelu arendamiseks suunatud toetustele ka kalandusvaldkonna arendamisega seotud toetusi. (Põllumajanduse ja ... 2012)

Samuti pakub lisaks eelnevalt tutvustatud sihtasutustele toetusi ja maapiirkonna ettevõtluse arendamisega seotud võimalusi Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA).

PRIA on Eesti Vabariigi Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas olev valitsusasutus, mis loodi 2000. aasta suvel. PRIA ülesandeks on riiklike toetuste ning Euroopa Liidu põllumajanduse ja maaelu arengu toetuste, Euroopa Kalandusfondi toetuste ja turukorralduslike toetuste andmise korraldamine, seadusega ettenähtud põllumajandusega seotud riiklike registre ja muude andmekogude pidamine, nende andmete töötlemine ning analüüsimine. (PRIAst. 2012)

Lisaks saavad ettevõtjad täiendavat infot nii ettevõtlusega alustamise kui tegutsevate ettevõtete jaoks Ettevõtja infovärava Aktiva kaudu. Täiendavaid võimalusi maapiirkonnas projektide elluviimiseks pakub kohalikul algatusel põhinev LEADER-meede, mille puhul otsustatakse projektide üle piirkondlikul tasandil. (Muud toetused ja ... 2012)

Järgnevalt teeb autor (vt. tabel 1) kokkuvõtva ülevaate eelnevalt tutvustatud toetustest ja neid pakkuvatest asutustest ning fondidest.

Tabel 1. Toetused ning neid pakkuvad asutused ja fondid

Toetused	Toetusi pakkuvad asutused ja fondid
Alustavate ettevõtjate arendamine	EAS; KredEx
Ekspordivõimekuse suurendamine ja rahvusvahelistumine	EAS; KredEx
Ettevõtete tootearendus- ja tehnoloogilise võimekuse arendamine	EAS
Ettevõtete võimekuse arendamine	EAS; KredEx; Põllumajandus-ministeerium
Turismi arendamine	EAS; Põllumajandus-ministeerium
Energiamajandus ja renoveerimine	KredEx
Haridus ja elukestev õpe	SA Innove
Tööhõive	Eesti Töötukassa; SA Innove
Maaelu arendamine	Põllumajandus-ministeerium; PRIA
Põllumajandus edendamine ja arendamine	Põllumajandus-ministeerium; PRIA

Allikas: Autori koostatud

Kuna praeguses olukorras paljud kohalikud omavalitsused ei ole suutelised ettevõtlusele piisavat atraktiivsust ja tuge pakkuma, osutub vajalikuks ühtse metoodika alusel hinnata, uurida kõiki omavalitsusi ettevõtluse arendamise seisukohalt. Tõenäoliselt jaguneksid kohalikud omavalitsused sellise uuringu tulemusel nelja gruppi:

- kohalikud omavalitsused, kes on suutelised ka täna ettevõtluse jaoks atraktiivsed olema;
- kohalikud omavalitsused, kes on suutelised teatava riigipoolse esialgse toetuse korral ettevõtluse jaoks atraktiivseteks kujunema;
- kohalikud omavalitsused, kelle jaoks atraktiivsus kujuneb koos mõne teise, ehk naaberomavalitsusega ühinemise teel;
- kohalikud omavalitsused, kelle asukoht, tingimused ja eripärad on nii “äärmuslikud”, et nende elanike toimetulekuks on vajalik väga ulatuslik riigipoolne toetus ning ettevõtluse arendamine on seal suhteliselt tagasihoidlik (või saavutatav väga pikaajalise arengu tulemusel või isegi lootusetu).

Siit tekib ka küsimus: kas on mõtet igat kohalikku omavalitsust iga hinna eest toetada. M. Raudjärv (2005: 434) leiab, et vastuse saab sellele anda vaid igakülgselt ja põhjalike uuringute kaudu.

Lisaks põllumajandusega tegelevatele ettevõtjatele tegutseb maapiirkonnas mitmeid muude valdkondadega seotud ettevõtjaid. Maapiirkonna määratlemiseks kasutatakse Eesti Statistikaameti (ESA) poolt kasutatavat metoodikat, mille järgi saab maapiirkonnaks arvestada valdade ettevõtjate arvu. Maapiirkonnaks loetakse Eestis küla, aleviku ja alevi territooriumit, sh ka kuni 4000 elanikuga väikelinnasid lisaks kuuluvad maapiirkonna alla ka vallasisesed linnad.

Perioodi 2004-2008 jooksul on valdades tegutsevate ettevõtete arv suurenenud 6 329 ettevõtte, ehk rohkem kui 1/3 võrra. 2003. aastal oli maapiirkonnas kokku 18 569 majanduslikult aktiivset ettevõtjat. 2008. aastaks suurenes majanduslikult aktiivsete ettevõtjate arv 24 898-ni. (Maapiirkonna ... 2010: 17)

Ettevõtluse arendamiseks maapiirkondades ei ole olnud võimalik seniste liberaalsete majanduspoliitiliste käitumistega edu saavutada. Vajalik on riigi mõningane eesmärgipärane sekkumine. Sellele peab eelnema põhjalik analüüs-inventuur, hindamaks iga kohaliku omavalitsuse ja piirkonna arengupotentsiaali. Seejärel tuleb otsustada, kus, mida ja mil määral arendada ning kus sellest loobuda kui ebaratsionaalsest tegevusest. Need ei ole kindlasti kerged ega populaarsed otsused, kuid ilma ratsionaalse käitumiseta pole võimalik regionaalset tasakaalustatust ja riigi kui

terviku arengut saavutada. Seda enam, olles Euroopa Liidus ning soovides olla teistele riikidele võrdne partner nii arengus, heaolus kui elukvaliteedis. Võimalik, et uuringute tulemusel selgub, et käesoleval juhul tõstatatud küsimuste lahendused ei ole mõistlikud ega reaalsed (näiteks, tekib tugev vastasseis vms). Olles Euroopa Liidu liige, ei pea me lootma vaid mitmesugustele Liidu poolsetele toetustele, vaid peame ka ise midagi ette võtma, ja viimast just eeskätt. Kindlasti on vajalik muudatuste tegemiseks ka seadusandlust täiustada, sh olemasolevaid õigusakte täiendada või muuta. (Raudjärv 2005: 436)

Valdkonnad, millega tegeldakse, ulatuvad inimeste arendamisest kuni kohaliku elukeskkonna kujundamise ja kogukonna kaasamiseni. On jõutud mõistmiseni, et maapiirkonnas püsimiseks vajab inimene lisaks töökohale ka eluks vajalikke teenuseid kohapeal ning samuti võimalusi oma piirkonna arengu kujundamises kaasa rääkida. Kõigi maapiirkondade probleemide lahendamine saab toimuda üksnes eri poliitikate koosmõjus, kus Eesti kui terviku arengut silmas peetakse. Seejuures on oluline, et see ka ära kasutataks.

2. PUHJA VALLA ETTEVÕTLUS JA SELLE ARENDAMISE VÕIMALUSED

2.1 Puhja valla ettevõtluse iseloomustus

Puhja vald asub Eesti keskosas, Tartumaa lääneosas ja lõunapool Emajõge. Vald paikneb Tartust 25 km Viljandi suunas, piirnedes Laeva, Rannu, Kolga-Jaani, Tähtvere, Nõo ja Konguta vallaga. Valla pindala on 166,1 km².

Praegu kehtivate piiride järgi on vallas 19 asulat, sealhulgas 2 alevikku ja 17 küla. 1. jaanuari 2012. aasta seisuga elab Puhja vallas 2393 inimest. Rahvastiku tihedus on 14,4 in/km². Neli suuremat asulat moodustavad ca 70% kogu valla elanikest. Suurima elanike arvuga asulad on Puhja alevik (966), Ulila alevik (305), Rämsi küla (254) ja Mõisanurme küla (198). Kaimi külas elab 104 inimest, ülejäänud asulates jääb elanike arv alla saja.

Valla peamiseks maavaraks on turvas. Turvast leidub Puhja vallas kõikjal soodes, kuid turba tootmiseks on kasutusel Laugesoo, kus tööstusliku tootmisega on tegeldud alates 1924. aastast. Turvas on väikese väävlisisaldusega ja seetõttu kütmiseks üks parimaid Eestis.

Suur osa valla territooriumist on kaetud soodega. Valla lääneosas on Sangla soo, idaosas Laugesoo. Põhjaosas, Emajõe ülemjooksul on luhad, sood ja metsad. Siinsed sood kuuluvad geneetiliselt Sangla soostikku, üldpindala 33 300 ha. Suuremad sood on valla lääneosas asuv Sangla soo (osa sellest) ning idaosas asuv Laugesoo (Ulila). Teised sood on Vilka, Keeri ja Siberinurme soo.

Valla territooriumil on kaks kaitseala ja üks suur looduskaitseala, Alam-Pedja, mis asub mitme valla maadel. See on suur rekreatiivne ressurss ühele väiksele vallale. Kaitsealad kokku hõlmavad üsna suure osa valla maa-alast – 3 289,1 ha, mis teeb 18,9% valla pindalast. Alam-Pedja looduskaitseala on samas ka Natura 2000 linnu- ja loodusala,

mille pindala kokku on 31 910 ha. Liigid, kelle elupaiku kaitstakse on kanakull, rästas-roolind, sookurg, merikotkas jm. Kaitstavad elupaigatüübid on näiteks liigirikkad madalsood, vanad loodusmetsad (9010) ja liikideks saarmas, tiigilendlane jm. (Üldinfo 2012)

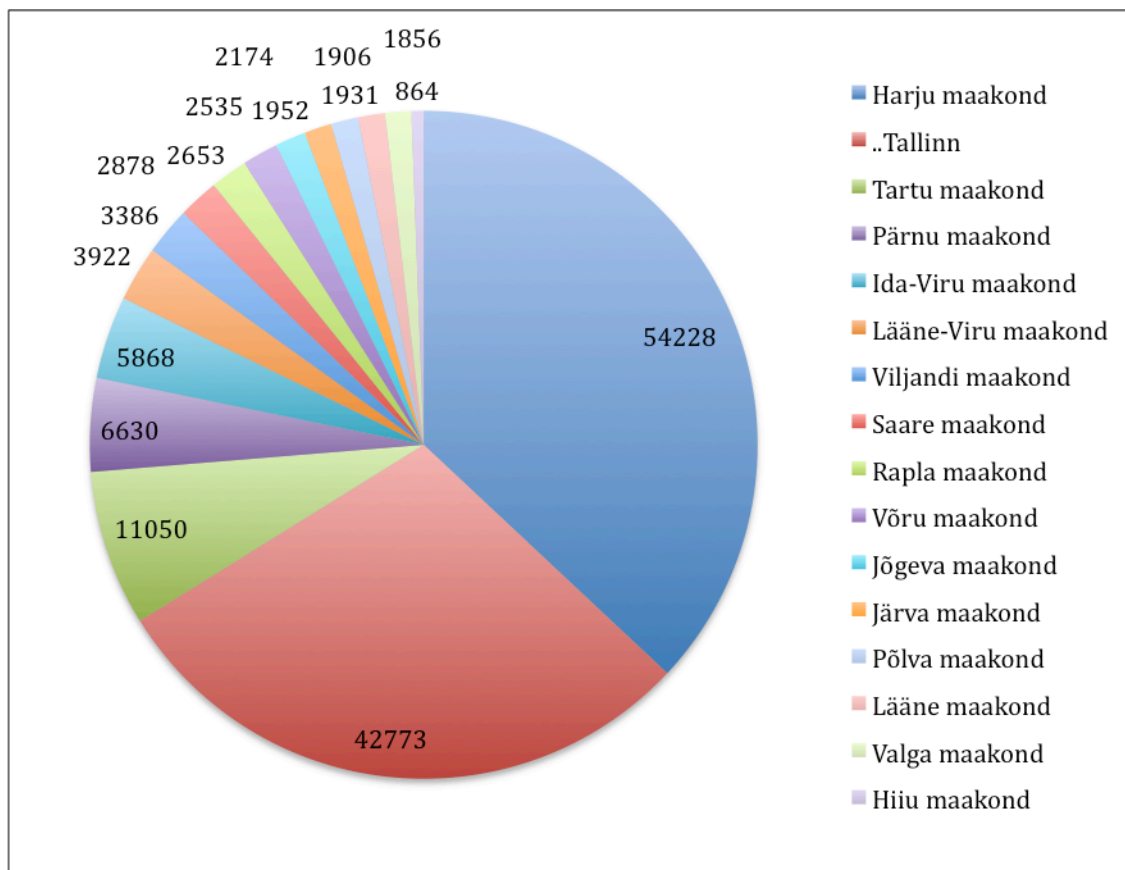
Äriregistris registreeritud ettevõtteid Puhja vallas 2011. aastal oli järgmisel hulgal:

- aktsiaseltsid - 6 (5,6% kõigist ettevõtetest);
- osaühingud - 65 (60,7%);
- füüsilisest isikust ettevõtjad - 35 (32,7%);
- mittetulundusühing - 1 (1%).

Elanikkonna ettevõtlusalase aktiivsuse hindamiseks kasutatakse vastava piirkonna ettevõtete arvu 1000 elaniku kohta. Eestis keskmisena näitab ettevõtlusaktiivsus väikest kasvutendentsi: kui 2009. aastal oli Eestis statistikaameti andmetel tuhande elaniku kohta 83,7 tegutsevat ettevõtet, siis 2010. aastal 98,6. 2011. aastal aga oli ettevõtlusaktiivsus tõusnud 102,1 ettevõtteeni. Puhja vallas oli ettevõtlusaktiivsus 2011. aastal 69,2. Võrreldes Eesti ettevõtlusaktiivsusega on Puhja valla ettevõtlusaktiivsus tunduvalt madalam.

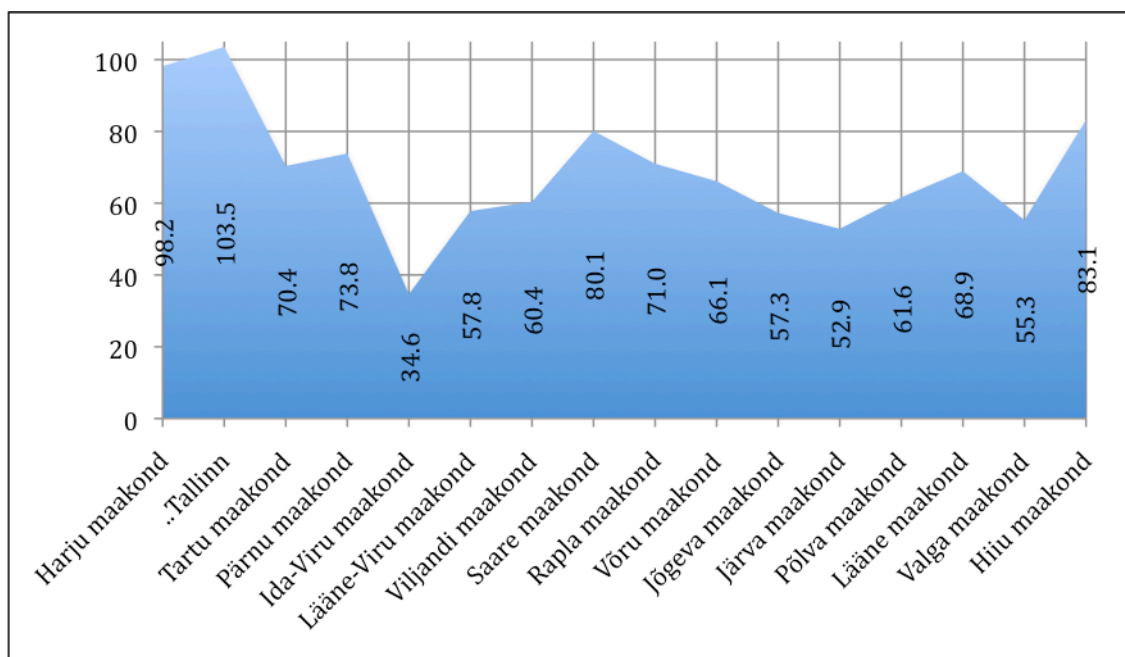
Töö autor on võrdluseks välja toonud Puhja vallale teiste Eestis asuvate sarnaste valdade ettevõtlusaktiivsused. Sarnasuse all pidas autor silmas valla suurust ja elanike arvu. Võrdlusest on näha, et Puhja valla ettevõtlusaktiivsus (69,2) on tunduvalt madalam, kui teiste sarnaste valdade puhul. Lihula vald (122,9), Tori vald (103,5), Kernu vald (101,8), Palamuse vald (97,9), Toila vald (92), Taebla vald (85,1), Tabivere vald (84,2), Abja vald (83,7).

Äriregistri andmetel oli 2011. aastal Eestis registreeritud 136 921 äriühingut ja FIE-d ning nii äriühingute kui FIE-de arv ajavahemikus 2008. - 2010. a. on kasvanud oluliselt: aastal 2008 oli ettevõtteid kokku 77 948, 2009. aastal 81 909 ja 2010. aastal 100 216. Järgneval joonisel 2 on toodud välja tegutsevate ettevõtete arvud Eestis maakondade lõikes.

Joonis 2. Eestis tegutsevad ettevõtted maakondade lõikes 2011 aastal. (autori koostatud Statistikaameti andmete põhjal).

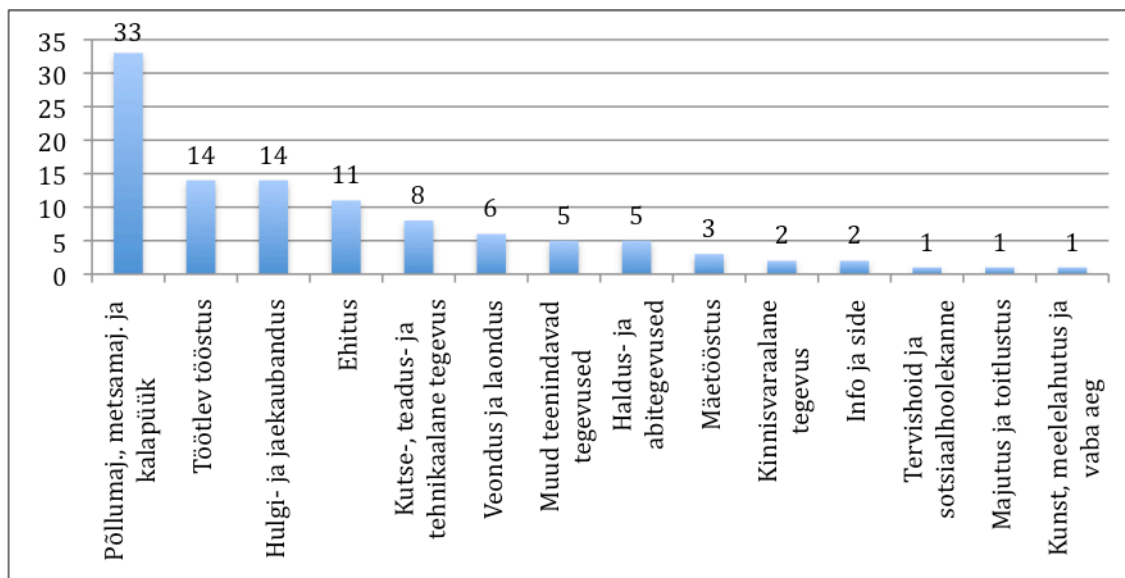
Joonisel 2 on maakonnad paigutatud pingeritta alustades kõige suurema ettevõtete arvuga maakonnast. Selgub, et suurem osa ettevõtlusest on kogunenud Harjumaa (54 228) ja Tallinna (42 773). Tartumaa (11 050) on ettevõtete arvu poolest kolmandal kohal. Harju maakonna erinevus talle järgneva Tartu maakonna ning Pärnu maakonna vahel on märkimisväärselt suur. Ettevõtluse statistikaandmete põhjal saab järeldada, et elujõulisemad on suured keskused ja neid ümbritsevad vallad. Seetõttu on järgneval joonisel 3 välja toodud statistikaameti andmete põhjal autori poolt arvutatud maakondade ettevõtlusaktiivsused 1000 elaniku kohta.

Joonis 3. Ettevõtlusaktiivsus 1000 elaniku kohta maakondade lõikes 2011 aastal. (autori arvutused Statistikaameti andmete põhjal).

Joonis 3 annab selgema info selle kohta, kui aktiivselt tegeletakse ettevõtlusega erinevates piirkondades. Kui ettevõtete arvult on eeldatav, et rohkem ettevõtteid on just piirkondades, kuhu on koondunud enam inimesi ehk siis suurematesse keskustesse ja neid ümbritsevatesse valdadesse, siis jooniselt 3 näeme, et ettevõtete üldarv ei pruugi meile näidata just kõige selgemat pilti ettevõtlusest. Näiteks Hiiu maakonnas on registreeritud vaid 834 ettevõtet, mis on väikseim arv maakondade võrdluses, kuid ettevõtlusaktiivsus on seal kõrge (83,1). Sama võib väita ka Lääne maakonna (68,9), Rapla maakonna (71) ja Saare maakonna (80,1) kohta. Vastupidist olukorda, st. suur registreeritud ettevõtete arv, aga madal ettevõtlusaktiivsus, näitavad Ida-Viru maakond (34,6) ja Lääne-Viru maakond (57,8).

Järgneval joonisel 4 toob töö autor Puhja valla ettevõtete jaotuse tegevusvaldkondade lõikes.

Joonis 4. Puhja vallas tegutsevad ettevõtted tegevusalade lõikes 2011 aastal. (autori koostatud Statistikaameti andmete põhjal).

Joonisel 4 toodud andmetest selgub, et kõige enam tegutsevad Puhja valla ettevõtted põllumajandus-, metsamajandus- ja kalapüügisektoris (33). Ettevõtete arvult suure vahega järgnevad töötlev tööstus (14), hulgi- ja jaekaubandus (14), ehitus (11), kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus (8), veondus- ja laondustegevusega (6) seotud ettevõtted. Seejärel viie ettevõttega on esindatud nii muud teenindavad tegevused kui ka haldus- ja abitegevused. Vähesel määral tegeletakse mäetööstusega (3), kinnisvaraalse tegevusega (2), info- ja sidetegevustega (2). Vaid ühe ettevõttega on esindatud tervishoid ja sotsiaalhoolekanne, majutus ja toitlustus ning kunst, meelelahutus ja vaba aeg. Puhja vallas on seega majandustegevus ühekülgne, mistõttu elanikel on väiksemad võimalused sobivat tööd leida.

Joonise 4 põhjal võib järeldada, et Euroopa Ühise põllumajanduspoliitika, turupoliitika ja maaelu arengupoliitika juhtpõhimõtted, mis on suunatud põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamiseks, keskkonna ja paikkonna parandamiseks, maapiirkondade elukvaliteedi ja maamajanduse mitmekesistamiseks on ennast täiesti õigustanud.

Järgnevalt toob autor välja Puhja valla ettevõtted töötajate arvu järgi aastatel 2004 – 2011 (vt tabel 2).

Tabel 2. Puhja valla ettevõtted töötajate arvu järgi 2004 – 2011

	Vähem kui 10	10-49	50-249
2004	65	7	1
2005	63	7	1
2006	64	6	1
2007	77	4	1
2008	70	5	1
2009	74	4	1
2010	87	3	1
2011	101	4	1

Allikas: Autori koostatud Statistikaameti andmete põhjal.

Kuigi ettevõtete arv on viimastel aastatel suurenenud siis eelkõige just mikroettevõtete arvelt. Aastatel 2004–2006 püsis mikroettevõtete arv stabiilne ning aastal 2007 tõusis ettevõtete arv järsult 77-ni. 2008. aastal langes ettevõtete arv seitsme võrra, mille järel hakkas aasta-aastalt tõusma kuni 2011. aastal 101 mikroettevõteteni. Väikeettevõtete arv, kus töötab 10-49 töötajat, on kaheksa aasta jooksul olnud üldiselt langustrendis. Käsitletaval perioodil on väikeettevõtete arv langenud seitsmelt neljale. Keskmise suurusega ettevõtteid, kus töötab 50–249 inimest, on Puhja vallas vaid üks ja suurettevõtted pole esindatud. Vaatamata rahuldavale ettevõtlusaktiivsusele ei ole aga töökohtade arv maal piisav ja väga paljud Puhja valla elanikest on sunnitud töötama väljaspool valda. Kuna valdav osa Puhja valla ettevõtetest on mikroettevõtted, siis paljude ettevõtete investeerimise, laienemise ja töökohtade loomise võime on kesine ning konkurentsivõime ebapiisav.

Puhja valla ettevõtluse demograafia (vt. tabel 3) annab pildi sellest, kui palju tekib igal aastal uusi ettevõtteid, kui palju neist jääb ettevõtlusmaastikule püsima järgmistel aastatel ja kui palju ettevõtteid lõpetab realselt tegevuse. Statistikaameti metoodika järgi peetakse ettevõtte sünniks tema tegutsemiseks vajalike tootmistegurite (tööjõud, maa, kapital) kombinatsiooni loomist tingimusel, et teised ettevõtted ei osale selles sündmuses. Sünniks ei loeta ettevõtte tekkimist ühinemise, jagunemise, eraldumise või restruktureerimise tulemusena. Sünniks ei loeta ka juhtumit, kus ajutiselt mittetegutsev ettevõtte taasalustab tegevust kahe aasta jooksul pärast tegevuse peatamist. Ettevõtte surmaks peetakse ettevõtte tegutsemiseks vajalike tootmistegurite (tööjõud, maa, kapital) kombinatsiooni likvideerimist tingimusel, et teised ettevõtted ei osale selles sündmuses. Surmaks ei loeta ettevõtte likvideerimist ühinemise, ülevõtmise, jagunemise

või restruktureerimise tulemusena. Surmaks ei loeta ka juhtumit, kus momendil mittetegutsev ettevõtte taasalustab tegevust kahe aasta jooksul pärast tegevuse peatamist. Tabelis 3 on üldise olukorra paremaks mõistmiseks toodud ka ettevõtete sünni- ja surmamäärad, mis näitavad osatähtsust tegutsevate ettevõtete arvus.

Tabel 3. Puhja valla ettevõtluse demograafia 2007 – 2009

	Ettevõtete sünd	Ettevõtete sünnimäär (%)	Ettevõtete surm	Ettevõtete surmamäär (%)
2004	4	12,9	4	12,9
2005	0	0	2	7,4
2006	6	18,2	2	6,1
2007	5	12,8	5	12,8
2008	6	14,3	3	7,1
2009	3	6,8	5	11,4

Allikas: Autori koostatud Statistikaameti andmete põhjal.

Tabelist 3 on näha, et aastal 2004 oli ettevõtete sünde ja surmasid võrdselt - neli ettevõtet ja seega sünni- ja surmamäär 12,9%. Aastal 2005 ei olnud ühtegi sündi, surmasid esines kahe ettevõtte näol ehk surmamäär moodustas 7,4%. Kuus ettevõtet (18,2%) sündis ja kaks ettevõtet (6,1%) surid 2006. aastal. Aastal 2007 oli ettevõtete sünd ja surm võrdselt viis ettevõtet ja seega sünni- ja surmamäär 12,8%. 2008. aastal oli ettevõtete sünde kuus ja surmasid kolm, osatähtsus tegutsevate ettevõtete arvus vastavalt 14,3% ja 7,1%. Järgnev 2009. aasta täheldas ettevõtlusaktiivsuse kahanemist, mis võis olla seotud majanduskriisiga, sel aastal oli sünde vaid kolm ja surmasid viis.

Järgnevalt toob autor välja viimaste aastate projektid, infopäevad, seminarid, pakkumised, mida on kajastatud ja pakutud kohaliku omavalitsuse poolt kohalikele ettevõtjatele, töötutele ja ettevõtlusest huvitatutele.

- Tutvustati projekti “Liikuvad ettevõtlusnõustajad Tartumaal“, mille raames pakutakse personaalset tasuta nõustamist maapiirkonnas tegutsevatele ettevõtjatele nende endi juures. Projekti eesmärgiks on aidata kaasa maapiirkonna ettevõtluse tugiteenuste laiendamisele ja tugevdamisele Tartumaa Arendusseltsi tegevuspiirkonnas, et toetada piirkonna kohalikke ressursse väärindavaid ettevõtteid ning soodustada uute toodete ja teenuste arendamist. Samuti on projekti üheks eesmärgiks koostöövõrgustike moodustamine või olemasolevate tugevdamine

turismi ning väiketootmise vallas, kaasates sellesse senisest enam ka kohalikke omavalitsusi.

- Toimus seminar “Tartumaa ettevõtluse edu alused”, mis oli suunatud tegevjuhtidele, keskastmejuhtidele, juhtimisest huvitatud inimestele, spetsialistidele, üliõpilastele, ettevõtlusest huvitatud noortele. Seminaril rääkisid edukad juhid ja Eesti Ettevõtluskõrgkooli Mainor (EEKK) õppejõud sellest, millised on juhi võtmekompetentsid, kus peitub eduka ärijuhi salarelv ning milliseid unikaalseid ärivõimalusi pakub Tartumaa ettevõtluskeskkond.
- Kajastati võimalust osaleda motivatsiooni päeval ettevõtlikele töötutele. Infopäev pakus põhjalikku informatsiooni ettevõtlusega alustamise kohta ja võimaldas enda jaoks selgemalt määratleda eesmärgid, mille poole liikuda. Infopäeval räägiti nii tasuta teenustest ja tugimeetmetest alustavatele ettevõtjatele kui erinevatest ettevõtlustoetustest. Esinesid Tartu Ärinõuandla ja Eesti Töötukassa esindajad.
- Toimus Tartumaa Arendusseltsi, Tartu Ärinõuandla ja Tartu Loomemajanduskeskuse ühine infopäev, kuhu olid oodatud kõik inimesed, kellel on soov arendada ettevõtlust, elavdada kodukandis koostööd ja ühistegevust või julgustada noori oma ideid ellu viima või kellel on lihtsalt huvitav idee, mille elluviimiseks otsitakse võimalusi. Infopäeva eesmärgiks oli tutvustada kolme arendusorganisatsiooni tegevust ja teenuseid.
- Tutvustati võimalust kasutada mikropõllumajandusettevõtte arendamise investeeringutoetus, mille üldeesmärk on põllumajandusliku tootmise konkurentsivõime suurendamine põllumajandusliku tegevuse mitmekesistamise, nõuetele vastava põllumajanduse edendamise kaudu.
- Pakuti võimalust osaleda alustava ettevõtja baaskoolitusel vene keeles, kuhu olid oodatud eelneva ettevõtlusalase kogemusega alustavaid ettevõtjaid ning vähekokogenud juba alustanud ettevõtjad.

Eelnevalt väljatoodule tuginedes on autor arvamisel, et omavalitsus on rahuldaval tasemel pakkunud ettevõtlusest huvitatutele info saamise võimalust, mis võiks just neile vajalik olla. Kuid kas peale info edastamise ja seminaride ning koolituste korraldamise

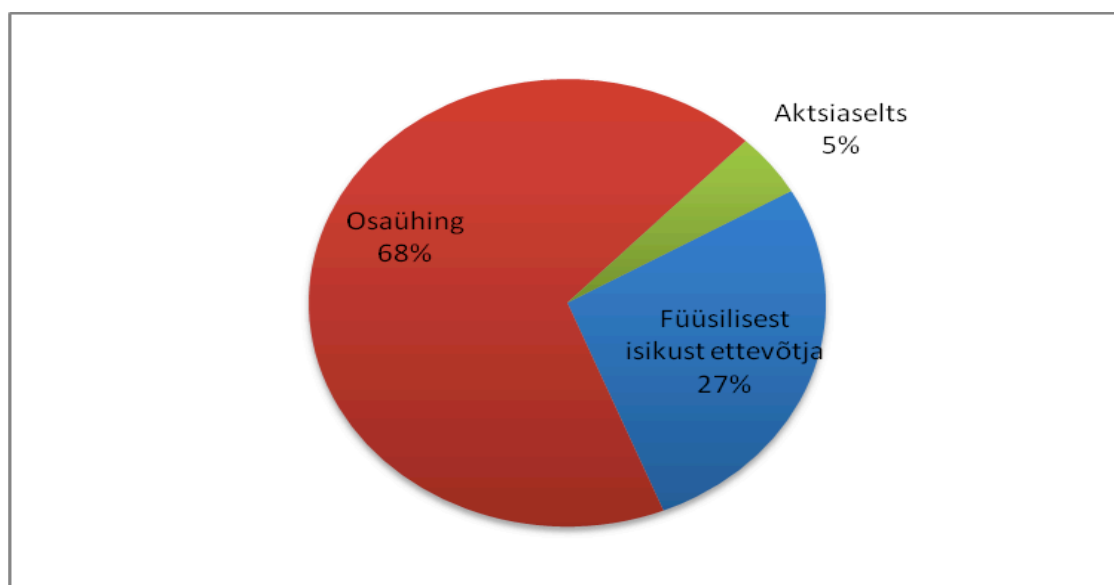
on omavalitsusel pakkuda lisaks veel soodustusi ja võimalusi ettevõtluse alustamiseks/arendamiseks ning majandustegevuse mitmekesistamiseks, selgitab välja järgnev alapeatükk.

2.2 Puhja valla ettevõtete arenguvõimaluste uuringu analüüs ja järeldused

Antud töö käigus koostas autor küsimustiku, mis saadeti välja Puhja vallas tegutsevatele ettevõtetele, mille üldandmed saadi vastusest järelpäringule Registrate ja Infosüsteemide Keskusesse. E-äriregistri (RIK) teabesüsteemi andmed pärinevad Maakohtute registriosakondades peetavast äriregistrist, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrist ning kommertspandiregistri digitaalsetest andmetest. Teabesüsteem on pidevalt uuenev ja õigusliku jõuga. Küsitlus viidi läbi kasutades internetipõhist küsitluskeskkonda ja uuringus osalemise palve saadeti laiali e-maili teel. Anonüümne küsitlus viidi läbi ajavahemikul 18.märts 2012 – 29. märts 2012.

Uuringus tuli respondentidel vastata 16 kuni 20 küsimusele olenevalt vastuste iseloomust. Küsimustik sisaldas küsimusi, saamaks teada üldisi andmeid ettevõtete kohta, nagu äriühingu vorm, ettevõtete põhitegevusala, töötajate arv, tegutsemise aeg. Küsitluses uuriti, milline oli respondentidel ettevõtlusega alustamise põhjus ja kas alustati juba tuttavas tegevusalas. Samuti oli küsimus selle kohta, kas ettevõtte on taotlenud ettevõtlusalaseid toetusi, kui taotleti siis mis aastal, millistest fondidest või asutustest ja mitu korda ning millist mõju toetused on avaldanud. Küsiti ka toetusi puudutava info kättesaadavuse ja toetustega rahulolu kohta. Infot saadi ka selle kohta, kas ettevõtte oleks saanud alustada või laiendada oma tegevust ilma toetusteta. Uuriti, milliseid aspekte peetakse toetuste puhul tähtsaks ja kas on täheldatud erisusi taotlusprotsessides erinevate tegevusvaldkondadega ettevõtete vahel. Koostatud küsimustikus sai vastata ka maapiirkonnas pakutavate toetuste piisavuse kohta ja tegurite kohta, mis piiravad ettevõtte arengut. Vastajatele oli ka jäetud võimalus antud teema kohta avaldada oma arvamusi, mõtteid, teha ettepanekuid pakutavate toetuste kohta ja anda soovitusi, kuidas omavalitsus saaks soodustada Puhja valla ettevõtlustegevust.

Valimis oli kokku 73 äriühingut, esindatud olid erinevate tegevusvaldkondade esindajad. Valimisse osutasid ettevõtted, kelle kontaktandmed olid internetis kättesaadavad. Edastatud küsimustikule andis tagasisidet 22 ettevõtet, mis on ligikaudu 30% kõigist Puhja valla ettevõtetest. Äriühingute juriidiliste vormide jaotust illustreerib alljärgnev joonis 5.

Joonis 5. Küsitlusele vastanud äriühingute juriidiliste vormide jaotus (autori koostatud).

Sellelt jooniselt on näha, et osaühingute osakaal vastajate seas oli ülekaalukalt suurem, milleks oli 68%. Füüsilisest isikust ettevõtjate ja aktsiaseltside osakaal oli vastavalt 27% ja 5%. Vastanute osakaalu jaotus osutus ootuspäraseks, kuna eelnevas alapunktis välja toodud Puhja vallas registreeritud ettevõtete seas on erinevat liiki äriühingute esindatus küsitluses osalenutega samades proportsioonides.

Et vastused oleksid mitmekülgsemad ja annaksid võimaluse analüüsimisel teha mõningaid üldistusi, oli küsimustikus palutud vastata, millises valdkonnas ettevõtte tegutsevad. Paljud respondendid andsid vastuseks muu, sest nende tegevusvaldkond ei olnud täpselt vastuste variantides välja toodud või vajasis täpsustamist, samuti on ettevõtete hulgas selliseid, kelle põhitegevusvaldkondi on mitu. Vastanud ettevõtete jaotus tegevusalade järgi on toodud tabelis 4. Sellest tabelist nähtub ja nagu ka juba eelnevalt nimetatud, et kõige enam on küsitletute poolt antud vastuseks tegevusala määratluses varianti *muu*, seda üheksal korral, kus vabaväljal toodi täpsustuseks välja järgnevad tegevused: Audiitor- ja raamatupidamisteenused, ehitus (avatäidete

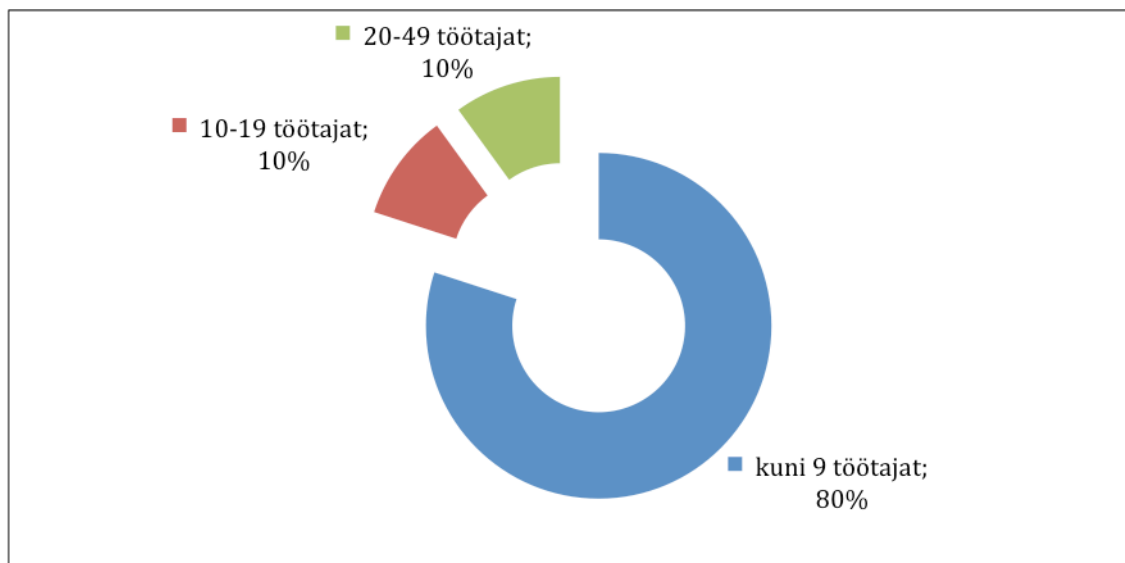
paigaldus), fotograafia, kasutatud mootorrataste müük, kalapüük ja kala müük, ärikonsultatsioonid, metsandus ja haljastus, metsandus (täpsemalt noorendike hooldusraie ja uue metsa istutamine), veterinaaria, meditsiini- ja ortopeediakaupade jaemüük, marjakasvatus, kinnisvara haldustegevus, hakkepuidu tootmine, vanametalli kokkuost. Tegevusvaldkonnaks on kõige enam määratletud kuuel korral teenindust ehk 19% vastanutest tegutsevad selles valdkonnas. Järgnesid ehitus ja põllumajandus viiel korral ära märgituna ja tööstus kolmel korral märgituna. Kaubandust, turismi ja transporti märgiti ühel korral.

Tabel 4. Küsitlusele vastanud ettevõtete jaotus lähtuvalt tegevusvaldkonnast

Tegevusala	Vastajaid kokku	Osakaal (%)
Teenindus	6	19
Ehitus	5	16
Kaubandus	1	3
Põllumajandus	5	16
Tööstus	3	10
Turism	1	3
Transport	1	3
Muu	9	29

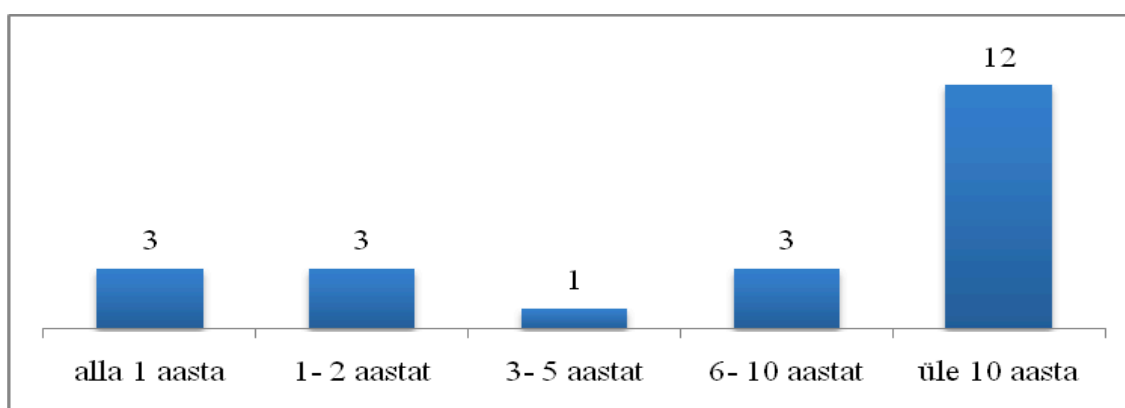
Allikas: Autori koostatud

Küsimustikule vastanud ettevõtete suurused jagunesid kolme gruppi, kus kõige enam laekus vastuseid kuni üheksa töötajaga firmadelt – 80%. Järgnesid 10-19 töötajaga ja 20-49 töötajaga ettevõtted, mis olid mõlemal juhul ära märgitud ühel korral. 50 ja enama töötajaga ettevõtteid ei esinenud (vt. joonis 6).

Joonis 6. Uuringus osalenud ettevõtete töötajate arv (autori koostatud).

Kuna ettevõtte eluiga on üks ettevõtte toimetuleku näitajaid, seda siis nii juhtimise kui ka arengu puhul ja kuna toimetulek ja arendamine on seotud toetustega, siis paluti küsimustikus vastata ka küsimusele, kui kaua on ettevõtte tegutsenud. Tegutsemise aega kirjeldab kõige paremini alljärgnev joonis 7.

Joonis 7. Uuringus osalenud ettevõtete tegutsemise aeg (autori koostatud).

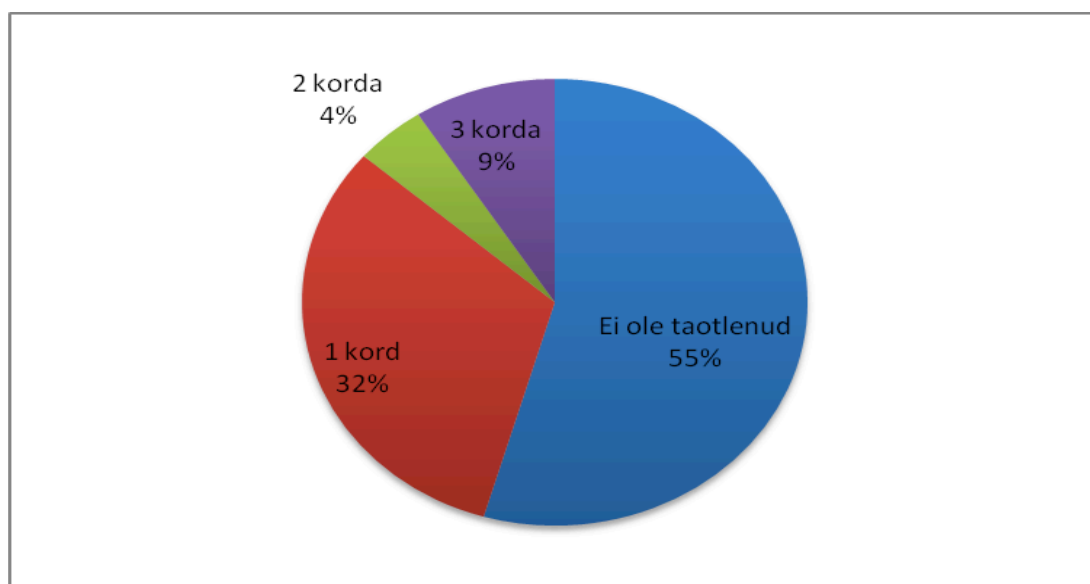
Nagu jooniselt 7 nähtub, on üle poolte küsitluses osalejatest tegutsenud üle kümne aasta. Alla kümne aasta tegutsenud ettevõtted jagunesid vastavalt etteantud jaotusele võrdselt. Ainult kolm kuni viis aastat tegutsenud ettevõtete hulka jäi üks ettevõtte.

Põhjusi ettevõtlusega alustamiseks on erinevaid. Antud uuringus on siiski kõige enam olnud põhjuseks just sõltumatus, eneseteostamise vajadus (51% vastanutest). Samuti oli suurel määral alustamise põhjuseks just äriidee tekkimine ja selle elluviimiseks reaalse võimaluse olemasolu (34% vastanutel). Vähemal määral märgiti ka eelneva

töökoha kaotust (9%), sissetulekuallika puudumist (3%) ja võimalust toetusmeetmete kasutamiseks (3% vastanutest).

Küsimusele, kas ettevõtjad alustasid neile tuttavas tegevusalas, vastati 86% ulatuses seda väidet kinnitavalt, vaid kolm ettevõtjat (14%) tegutsesid neile eelnevalt mittetuttavas tegevusalas.

Ka sooviti teada saada, kas ettevõtted on viimase viie aasta jooksul taotlenud ettevõtlusalaseid toetusi ja mitmel korral on seda tehtud. Tulemused on välja toodud joonisel 8.

Joonis 8. Ettevõtlustoetuste taotlemine (autori koostatud).

Jooniselt 8 on selgelt näha, et üle poole ettevõtetest (so. 55%) pole ettevõtlusalaseid toetusi taotlenud. Ühel korral on seda teinud 32%, kolmel korral 9% ja kahel korral 4% uuringus osalenutest.

Vastajatest 67% leidsid, et nad oleksid saanud alustada ettevõtlusega ilma toetusteta, kuid ettevõtluse laienemist ilma toetusteta ei pidanud võimalikuks 56% ettevõtjatest.

Ettevõtlusalaseid toetusi taotlenutel, keda oli 10 vastanut paluti ka välja tuua, millistesse tugisüsteemidesse taotlusi esitati. Küsitluses oli võimalik teha valik väljapakutud variantide seast, milleks olid PRIA, EAS ja MES (Maaelu Edendamise Sihtasutus). Samuti oli vastajatel võimalus omaltpoolt lisada, millistest küsimustikus loetlemata

fondidest või ametitest nad toetusi taotlesid. Järgnevalt on tehtud ülevaade, millistest tugisüsteemidest on vastajad toetusi taotlenud. Kõige enam on toetusi taotletud Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametist ja seda viiel korral. Kolmel korral on taotlusi esitatud sihtasutusse EAS ning ühel korral nii Eesti Töötukassasse kui ka Tartumaa Arendusseltsi.

Ettevõtlustoetuste peamisteks eesmärkideks on suurendada Eesti ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõimet ning teadmiste ja oskuste arengut. Kuna eelmisel arengukava perioodil aastatel 2004- 2006 peeti toetuste jagamist ja selle tulemusi positiivseteks, siis sooviti uurimise tulemusena teada saada, kas arengukava perioodil aastatel 2007– 2013 valimisse kuulunud ettevõtete taotlused rahuldati ja mis aastal seda tehti. Järgnevast tabelist 5 on näha, et kõigist taotlustest jäi rahuldamata vaid üks. Sellest tulenevalt võib järeldada, et viimastel aastatel arengukava 2007- 2013 perioodil on taotlemise aktiivsus ka tõusnud, mida võib seostada aktiivsema ja mitmekesisema taotluste pakkumisega.

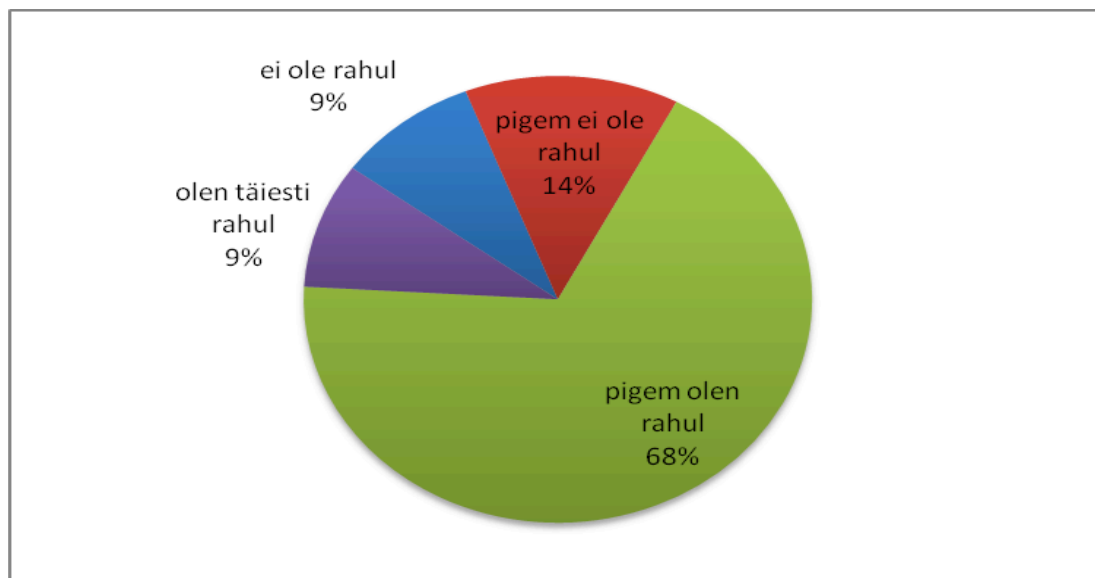
Tabel 5. Ettevõtlustoetuste rahuldamine

Taotluste rahuldamine	Vastajaid kokku	Osakaal (%)
Ei rahastatud	1	7
2011. aastal	3	21
2010. aastal	3	21
2009. aastal	3	21
2008. aastal	0	0
2007. aastal	1	7
2004 - 2006	2	14

Allikas: Autori koostatud

Toetuste jagamisel on oluline saavutada parim tulemus kasutades olemasolevaid vahendeid. Pärast toetusraha saamist on oluline saavutada planeeritud maksimaalselt sarnane (või parem) tulemus, mis väljenduks toetusraha sihipärasel ning efektiivses kasutamises toetuse saaja poolt. Seega uuritigi, kuidas hindavad toetusi saanud Puhja valla ettevõtted toetuse mõju oma ettevõttele. Hinnangut sai anda järgmisel skaalal: ei ole piisav, rahuldav, hea ja väga hea. Toetusmeetme mõju ei pidanud ebapiisavaks üksi ettevõtte. Kõige enam peeti toetusmeetme mõju heaks (57% vastanutest), seejärel rahuldavaks (29%) ja üks ettevõtte nimetas mõju väga heaks (14%).

Info selle kohta, kuidas ja kes saavad taotleda erinevaid toetusi, peab olema igale inimesele kättesaadav ning toetuste jagamise kord peab olema õiglane. Rahulolu info kättesaadavuse kohta illustreerib järgnev joonis 9.

Joonis 9. Rahulolu ettevõtlustoetuste kohta käiva info kättesaadavusest (autori koostatud).

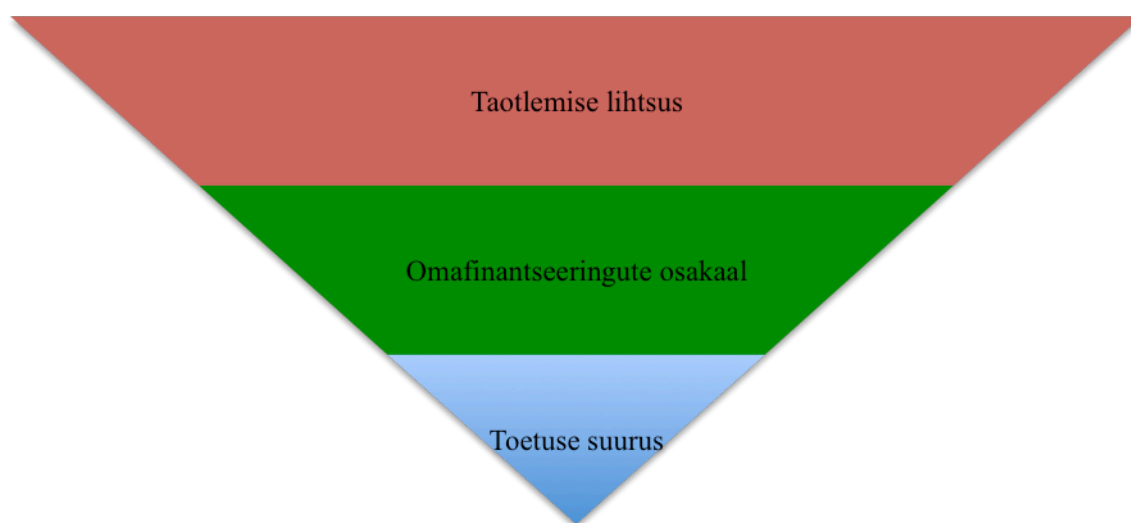
Jooniselt 9 on näha, et ülekaalukalt (68% vastanutest) oldi info kättesaadavusega pigem rahul. 14% vastanutest aga pidas info kättesaadavust pigem mitterahuldavaks. Täiesti rahul ja mitte rahul olnud jagunesid võrdselt (9%). Küsimusele, kas Teie ettevõtte vajab rohkem infot ettevõtlustoetuste kohta, kus sai vastata kas „ei“ või „jah“ ning paluti ka põhjendada vastust, vastati 43% ulatuses „jah“ ja 57% ulatuses „ei“. Ülevaate vastuse valikust ja põhjendustest annab tabel 6.

Tabel 6. Ettevõtte vajadus rohkema info kohta ja vastuse põhjendus

Jah (43%)	Ei (57%)
<ul style="list-style-type: none"> •vald võiks ka teadaolevaid projekte tutvustada; •mugavam oleks orienteeruda; •siis, kui see puudutab konkreetselt metsanduse valdkonda; •edasi minekuks on vaja kindlasti toetust •tahaks infot just enda ettevõtte võimaluste kohta. 	<ul style="list-style-type: none"> •selle tegevusega ei saa ettevõtlustoetust; •kitsaskohaks pole info hulk, vaid selle ülevaatlikkus ja arusaadavus; •kui otsida, saab internetist infot ettevõtlustoetuste kohta piisavalt; •informatsioon on üsna kergesti leitav; •ei ole plaanis toetusi taotleda; •niikuinii ei tule toetust.

Allikas: Autori koostatud

Küsitluses uuriti, milliseid aspekte peavad ettevõtjad taotlemisel tähtsaks. Kõige enam peeti silmas just taotlemise lihtsust (41%) ja seejärel omafinantseeringute osakaalu (32%). Oluliseks peeti ka toetuste suurust (17%). Vastustes märgiti ära ka asjaolu, et toetuse puhul peetakse oluliseks selle kasutamiseks olevat reaalselt ja korralikult ettevalmistatud plaani ning et taotlused on töö- ja paberimahukad. Samuti peeti tähtsaks ka kindlust, et toetustest ei kasvaks välja bürokraatide vahend orjastamiseks. Illustreeritud kujul on tähtsamad aspektid toodud järgneval joonisel 10.

Joonis 10. Toetuste taotlemisel tähtsaimaks peetavad aspektid (autori koostatud)

Küsimusele, kas olete täheldanud, et mõnda tegevusala eelistatakse toetuste rahuldamisel teistele, vastati „jah“ ja „ei“ vastusevariantide puhul pigem ei (57%vastanutest). Põhjendustena toodi välja, et ei olda selliste juhtumitega kursis või pole uuritud toetuste rahuldamise eeliseid. Jah-vastuse (43%vastanutest) puhul toodi põhjendusteks, et toetused ongi ju tegevusalapõhised. Mitmel juhul mainiti ära, et eelistatakse just IT-, biotehnoloogia- ja põllumajandusalaseid taotlusi, kuna neid on oluliselt lihtsam koostada. Samuti leiti, et taotluste rahuldamisel eelistatakse ka alternatiivseid ja ekspordiga tegelevaid ettevõtmisi, mis elu-olu maal ei paranda.

Ettevõtete arengut piiravate tegurite väljaselgitamisel toob tulemused kõige paremini välja tabel 7. Kõige enam oli probleemiks toodetele/teenustele turu leidmine (26% vastanutest), millele järgnesid finantsvahendite kättesaadavus (22%), töötajate oskused (17%), ettevõtte asukoht (13%), seadusandlus ja bürokraatia ning tööjõupuudus (9%).

Piiravaks teguriks peeti ka asjaolu, et ei nähta ettevõtte arendamisel eesmärki, seda selgitati asjaoluga, et kui ettevõtja on pensionär, siis ei näe ta oma ettevõtmiste edasiarendamist, kuna lapsed pole huvitatud tulema maale ettevõtlust jätkama.

Tabel 7. Ettevõtte arengut piiravad tegurid

Arengut piirav tegur	Vastajaid kokku	Osakaal (%)
Seadusandlus ja bürokraatia	2	9
Töötajate oskused	4	17
Tööjõupuudus	2	9
Finantsvahendite kättesaadavus	5	22
Toodete/teenuste kvaliteedi tagamine	0	0
Toodetele/teenustele turu leidmine	6	26
Infrastruktuur	0	0
Ettevõtte asukoht	3	13
Muu	1	4

Allikas: Autori koostatud

Toetusvõimaluste piisavuse kohta maapiirkonnas peeti küsitluses 71% juhtudel võimalusi ebapiisavateks. Ei-vastust põhjendati mitmeti, näiteks leiti, et maal on teenused jms. kallimad, elus püsimiseks ja maaelu säilitamiseks oleks vaja rohkem vahendeid suunata just maale. Märgiti ka ära, et paljud toetused on ennekõike mõeldud linnainimesele, kes tulevad aeg-ajalt maainimesi “mängima”. 29% vastajatest pidasid võimalusi piisavateks ja põhjendusena tõid välja, et võimalused on igas piirkonnas võrdsed. Leiti, et kõik oleneb ettevõtjast, kuidas ta oskab leida võimalusi enda ettevõtte jaoks.

Siinkohal toob autor välja ettevõtjate poolt antud ettepanekud, milliseid toetusi peaks maapiirkonnas asuvatele ettevõtetele pakkuma:

- eksporditoetusi,
- investeeringutoetusi (uus tehnoloogia),
- välja töötada mõni turundustegevust soosiv toetus,
- toetusi peaks olema just väikeettevõtjatele,
- tulumaksusoodustus,
- lihtsustatud raamatupidamine, püsivad seadused;

- regionaalpoliitilisi toetusi, et maale tuleks noori ja elukeskkond tagaks piisava koguse maksujõulist elanikkonda;
- suuremad toetused võiks olla metsade korrashoiuks ja taastamiseks, samuti mahepõllumajandusele;
- otsetoetused, veeprogrammid, teede rajamine, elektrivarustuse parandamine, sideteenused.

Järgnevalt toob autor välja ettevõtjate soovitusel, kuidas saaks kohalik omavalitsus soodustada ettevõtlustegevust Puhja vallas:

- olemasolevaid ja noori ettevõtteid võiks kajastada valla leht, võiks kajastada ettevõtteid igal juhul (lehed, intervjuud, artiklid jne.);
- kohalikul omavalitsusel võiks olla ettevõtluse alustamiseks ja edendamiseks fond ning majandusnõunik võiks nõustada valla elanikke;
- täita oma lubadused või jätta üldse lubamata;
- võimaldama aktiivsetele inimestele, kes sooviksid ettevõtlusega tegelda, näiteks ruumid soodustingimustel, suunata tasuta koolitustele;
- soodne elukeskkond, mis tagab kvalifitseeritud tööjõu olemasolu;
- omavalitsuse positiivne suhtumine ettevõtjatesse;
- kaasfinantseering või omafinantseeringu garantii.

Kuna ettevõtlusaktiivsus Puhja vallas on madal, siis peaks olema alustajatele suunatud tegevustes rõhk ettevõtlusteadlikkuse tõstmisel ja potentsiaalsete ettevõtjate innustamisel. Info ja teadlikkus on esiplaanil ka juba alustanud ettevõtjate puhul, kellel on sageli põhjalikud oskused ja kogemused küll oma tegevusvaldkonnas, kuid napib teadmisi ettevõtlusest. Samuti võib märkida, et ollakse kindlal arusaamisel, et maapiirkonnas peaks rohkem toetama neid ettevõtmisi, mis looks juurde uusi töökohti ja mis tegeleksid otseselt inimeste elujärje parendamisega.

Peamisteks põhjusteks, miks maal on ettevõtlusaktiivsus madal, võib pidada ettevõtlusalaste teadmiste nappust, pikaajaliste traditsioonide puudumist ja finantseerimisraskusi. Maal tegutsevate ettevõtete jaoks on enamus finantstooteid suhteliselt kallid, kuna neil puudub vajalik tagatis või nõutav omaosalus võrreldes laenu- ja intressitoodetele konkureerivate suurte ettevõtetega. Suureks probleemiks on vajaliku kapitali saamine ettevõtluse alustamiseks.

Kuigi ettevõtjad on rahul Puhja valla ettevõtluskeskkonnaga, on ettevõtjate ja kohaliku omavalitsuse vahelised seosed küllaltki nõrgad. Käesoleva bakalaureusetöö autor leiab, et ettevõtjate rahulolu ettevõtluskeskkonnaga ja kohaliku omavalitsuse tegevusega on võimalik märkimisväärselt tõsta.

KOKKUVÕTE

Muutuvas majanduskeskkonnas ja kasvavas konkurentsivõttes muutub ettevõtete toetamine ettevõtte püsijäämise ja eduka arenemise oluliseks tingimuseks. Toetused on vahendid, mida iga ettevõtte võiks ja peaks kasutama, kuna see aitab luua võimalused jätkusuutlikuks arenguks. Ettevõtlustoetused on üheks võimaluseks äriidee kui ka ettevõtte arengu rahastamiseks. Erinevate ettevõtlustoetuste eeltingimused on erinevad ja infot erinevate võimaluste kohta väga palju.

Ainult põllumajanduse toetamisega või ühe kitsa suuna edendamisega maaelu probleeme tervikuna ei lahenda. Vaja on lähtuda just ühe või teise piirkonna eripärast ja elanike vajadustest.

Paljud, kes elavad maal, tegelevad ettevõtlusega seetõttu, et töökohti maal napib ja nii tuleb need ise luua. Teise variandina on võimalik linna kolida, kuid see ei ole kõigile meelepärane ja sobilik. Nii loovad oma ettevõtted näiteks põllumehed.

Ettevõtete toetamise põhjendamisel tuginetakse peamiselt normatiivse majandusteooria valdkonda kuuluvale neoklassikalisele majandusteooriale ning turutõrgete kontseptsioonile. Antud teooriale tuginedes õigustavad valitsuse sekkumist majandusse turustruktuuride ning turule sisenemise ja lahkumisega seotud probleemid, informatsiooni asümmeetria ning välismõjud.

Maapiirkonna ettevõtjate tegevuse arendamiseks ning nende majandusliku jätkusuutlikkuse parandamiseks on põllumajandusministeeriumi poolt välja töötatud rida abinõusid. Üheks abinõuks on Eesti maaelu arengukava 2007-2013 (MAK) meetmed. Et vältida tugisüsteemide killustatust ja vähekoordineeritust on loodud avaliku sektori toetusmeetmeid vahendavad sihtasutused, mis on koondatud eelkõige Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi juhtimise alla.

Antud töö autori poolt läbiviidud uuringust selgus, et toetuste mõju ettevõttele peetakse heaks. Toetusi on taotlenud pea pooled Puhja valla ettevõtted ja väga suur osa ettevõtetest poleks saanud alustada ettevõtlust ilma toetusteta. Samuti selgub, et taotlejaid oleks rohkemgi, kuid tihti välistab selle ettevõtte tegevusala. Enamus taotlusi on esitatud valitsusasutusse PRIA. Uurimusest võib järeldada, et viimastel aastatel on taotlemise aktiivsus tõusnud, mida võib seostada aktiivsema ja mitmekesisema taotluste pakkumisega ning ettevõtjate suurema informeerituse tõttu.

Bakalaureusetööst selgus, et ettevõtlustoetuste taotlemisel eelistavad ettevõtjad toetusi, mis on väikese omafinantseeringu osakaaluga ja mille taotlemine on lihtne ning kiire. Kuigi maaelu arendavaid võimalusi peetakse ebapiisavaks, leiab bakalaureusetöö läbiviija, et kõik oleneb ettevõtjast, kuidas ta oskab leida võimalusi enda ettevõtte eduka toimimise jaoks.

Võrreldes Puhja valla ettevõtlusaktiivsust Eesti keskmise ettevõtlusaktiivsusega (ettevõtete arv 1000 elaniku kohta) võib pidada valla ettevõtlust rahuldavaks, kuid kui arvestada valla asukoha, looduslike eripärade ja elanikega, leiab autor, et aktiivsus peaks olema oluliselt kõrgem. Peamisteks põhjusteks, miks maal on ettevõtlusaktiivsus madal, võib pidada ettevõtlusalaste teadmiste nappust, pikaajaliste traditsioonide puudumist ja finantseerimiskursi. Maal tegutsevate ettevõtete jaoks on enamus finantstooteid suhteliselt kallid, kuna neil puudub vajalik tagatis või nõutav omaosalus võrreldes laenu- ja intressitoodetele konkureerivate suurte ettevõtetega. Suureks probleemiks on vajaliku kapitali saamine ettevõtluse alustamiseks.

Uuringu tulemustest selgus, et ettevõtjate rahulolu ettevõtlustoetusi puudutava info kättesaadavusega on küllaltki suur: 68% vastanutest olid info kättesaadavusega pigem rahul, 14% aga pidas info kättesaadavust pigem mitterahuldavaks.

Käesolevat uuringut läbi viies tekkisid autoril ettepanekud Puhja valla ettevõtluskeskkonna täiustamiseks. Autori arvates peab kohalik omavalitsus informeerima ettevõtjaid veelgi enam toetusmeetmetest, kujundama positiivset hoiakut ettevõtlustegevuse suhtes ja püüdma arendada aktiivset koostööd. Parima koostöö tulemuseni viiks ettevõtjate kaasamine arenguplaanidesse ja arenguplaanide reaalne elluviimine. Kohalik omavalitsus aitaks kaasa ettevõtluse arengule pakkudes

soodsamaid tingimusi ruumide rentimisel ja viies läbi tasuta koolitusi nii töötajate koolitamisel kui ka toetades ettevõtjaid enesetäiendamisel. Samuti võiks omavalitsus anda ettevõtjatele võimaluse laenud ja liisingud kättesaadavamaks teha pakkudes kaasfinantseerimist ning pakkudes tagatist või käendust. Samuti võiks omavalitsus edukaid õppijaid ja kohalikku ellu panustavaid ettevõtjaid ja ettevõtteid tunnustada ja heaks eeskujuks seada. Vajalik oleks viia Puhja valla arengukavas sisse muudatused eelpool välja toodud ettepanekute näol, kuna praegu puudub seal ettevõtluse toetamise ja arendamisega seonduv.

Samuti peaks riik ettevõtlike inimeste eneseteostuse soodustamiseks muutma Euroopa Liidu fondidest toetuste taotlemise ja kasutamise lihtsamaks, soodustama kodumaise ja kohaliku toote/teenuse turule jõudmist, vähendama bürokraatiat, toetama ja suunama inimesi oskuste omandamiseni.

Eesti riigi eelarvest makstavad põllumajandus- ja maaelutoetused ei ole kunagi olnud nii suured kui viimastel aastatel. Vaatamata vähenenud eelarvetuludele on põllumajandusministeeriumi ja regionaalministri kaudu makstavad toetused oluliselt suurenenud. Selles suunas liikuv poliitiline suhtumine kinnitab, et ollakse huvitatud ettevõtluse arengust maapiirkonnas suunates vahendeid töökohtade ja ettevõtete loomiseks.

Eestile on väga oluline toetusteks ettenähtud rahaliste vahendite ärakasutamine, sest lisaks toetuste kaasabil erinevate piirkondade arendamisele ja ettevõtluse elavdamisele laekub põllumajandusministeeriumi info kohaselt ligi kolmandik makstud toetustest riigikassasse maksudena tagasi, mistõttu on äärmiselt oluline toetuste otstarbekas ja efektiivne kasutamine. See teenib kõigi inimeste, sealhulgas linnaelanike huve. Jätkuks ainult ideid ja algatusvõimelisi entusiaste!

VIIDATUD ALLIKAD

1. Arengukava 2010-2012. Eesti Töötukassa, 2009, 8 lk.
[http://www.tootukassa.ee/public/ARENGUKAVA_2010_2012.pdf]. 01.02.12.
2. **Craig, B. R., Jackson, W. E., Thomas, J. B.**, The Economic Impact of the Small Business Administration's Intervention in the Small Firm Credit Market: A Review of the Research Literature. - Journal of Small Business Management, 2009, Vol. 47, No. 2, pp. 221-231.
3. Ettevõtluse toetamine ja hea nõu. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.
[<http://www.mkm.ee/326544/>]. 01.02.12.
4. Ettevõtluskeskkond. Europa.
[http://europa.eu/legislation_summaries/enterprise/business_environment/index_et.htm]. 01.02.2012.
5. Eurostat. [<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>]. 02.02.2012.
6. **Greer, D.E.** Business, Government, and Society 3rd ed. USA: Macmillan Publishing Company, 1993, 606 p.
7. **Kaldaru, H.** Mikroökonomika II. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 1996, 151 lk.
8. **Koellinger, P.** Why are some entrepreneurs more innovative than others. – Small Business Economics, 2008, Vol. 31, No. 1, pp. 21-37.
9. Maaelu. Põllumajandusministeerium [<http://www.agri.ee/?id=10630>]. 01.02.2012.
10. Maapiirkonna ettevõtete arv ja struktuur Eestis (2003-2008). Maaettevõtluse büroo, Põllumajandusministeerium, 2010, 22 lk.
[http://www.agri.ee/public/ulevaade_2003-2008.pdf]. 02.02.2012.
11. **Mets, T.** Ettevõtlus. Sissejuhatus äriplaani. Tartu: OÜ ALO, 2002, 90 lk.
12. **Miettinen, A., Teder J.** Ettevõtlus I. Ettevõtlusest Ettevõtjatest Ettevõtluspoliitikast. Tallinn: Külim, 2006, 216 lk.

13. **Miettinen, A., Rikkinen, L., Teder, J.** Ettevõtlus II. Äriideest, äriplaanist, ettevõtte rajamisest ja kasvust. Tallinn: Külim, 2008, 216 lk.
14. Muud toetused ja maapiirkonna ettevõtluse arendamisega seotud võimalused. Põllumajandusministeerium
[[http://www.agri.ee/index.php?id=35526&highlight=ettevõtluspoliitika](http://www.agri.ee/index.php?id=35526&highlight=ettevotluspoliitika)].
01.02.2012.
15. **Mängel, T.** Teiste Euroopa riikide vastavale seadusandlusele toetudes. Riigikogu kantselei majandus- ja sotsiaalinfoosakond.
[www.riigikogu.ee/doc.php?46924]. 30.01.2012.
16. **Porter, M. E.** The Competitive Advantage of Nations. New York: The Free Press, 1990, 855 p.
17. PRIAst. Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti kodulehekülg.
[<http://www.pria.ee/et/pria>]. 01.02.12.
18. Puhja valla arengukava aastateks 2008 – 2021.
[http://www.puhja.ee/public/files/Puhja_valla_arengukava_2008_2021_tervikte_kst_sept_2011.pdf]. 01.05.12.
19. Põllumajanduse ja maaelu arengu toetused. Põllumajandusministeerium
[<http://www.agri.ee/pohivaldkonnad/?id=10978>]. 01.02.2012.
20. **Raudjärv, M.**, Regionaalpoliitika ja ettevõtlus. - XIII majanduspoliitika teaduskonverentsi ettekanded-artiklid. Tallinn: Mattimar, 2005, lk. 428-438.
21. **Reiljan, A.** Ettevõtte: teooria ja rakendused. Teine trükk. Võru: Võru Täht, 2004, 205 lk.
22. Riigiabi tegevuskava - vähem ja paremini suunatud riigiabi: riigiabi reformi kava 2005– 2009. [<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0107:FIN:et:PDF>].
10.02.2012
23. **Rosen, H.S.** Public Finance 4th ed. Illinois: IRWIN, Homewood, 1995, 657 p.
24. **Sepp, J.** Tööstuspoliitika teooria ning rahvusvaheline praktika. Tartu, Leipzig, 2004, 106 lk.
25. **Shane, S., Locke, E., Collins, C.** Entrepreneurial motivation. – Human Resource Management Review, 2003, Vol. 13, pp. 257-279.

26. Sihtasutusest. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.
[<http://eas.ee/index.php/sihtasutusest/ueldist>]. 01.02.2012.
27. **Stiglitz, J. E.** Ühiskondliku sektori ökonoomika. Tallinn. 1995, 692 lk.
28. **Stokes, D., Wilson, N.** Small Business Management and Entrepreneurship.
Sixth Edition. Thomas Rennie, 2010, 478 p.
29. **Tresch, R. W.** Public Sector Economics. Palgrave Macmillan, New York, 2008,
516 p.
30. Tutvustus. KredEx. [<http://www.kredex.ee/546>]. 01.02.12.
31. Tulundusühistuseadus. Vastu võetud Riigikogus 19.12.2001-Riigi Teataja I osa,
2001, nr. 3, art. 6- Elektrooniline Riigi Teataja.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/13319788>]. 31.01.2012.
32. Äriseadustik (terviktekst muudatustega). Vastu võetud Riigikogus 17.06.1998 -
Riigi Teataja I osa, 1998, nr. 91, art.1500.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/13319788>]. 31.01.2012.
33. Ühenduse suunised väikestesse ja keskmise suurusega ettevõtetesse tehtavatele
riskikapitaliinvesteeringutele antava riigiabi kohta - Euroopa Liidu Teataja,
2006, 21 lk.
34. Üldinfo. Puhja valla kodulehekülg [<http://www.puhja.ee/index.php?page=71&>].
01.03.12.

LISAD

Lisa 1. Küsimustik

Lugupeetud ettevõtja. Olen Tartu Ülikooli majandusteaduskonna üliõpilane ja oma õppeprogrammi raames teen bakalaureusetööd teemal **“Ettevõtluse arenguvõimalused ettevõtlustoetuste abil Puhja valla näitel”**. Loodan, et selline koostöö on mõeldav ning olete valmis mulle vastu tulema ning abistama bakalaureusetöö kirjutamisel vastates küsimustele. Küsimustikule vastamine võtab aega ligikaudu 10 minutit ja vastused jäävad anonüümseks.

Uurimistöö koostamiseks olen saanud Registrite ja Infosüsteemide Keskusest Tartu maakonnas Puhja vallas tegutsevate äriühingute üldandmed, mis sisaldasid ka Teie äriühingu/äriühingute andmeid.

Palun täitke allpool toodud küsimustik juhul, kui te tegutsete või olete registreeritud Puhja vallas.

Juhul, kui kiri on saadetud mittepädevale kontaktile siis oleks palve see edastada vastavat infot omavale isikule.

Palun Teil täita küsimustiku, mille leiate järgnevalt aadressilt:

<http://www.justask.ee/a/2347>

Parimate soovidega Maarja Raudsepp

1. Äriühingu juriidiline vorm

- osühing
- aktsiaselts
- tulundusühing
- füüsilisest isikust ettevõtja

Lisa 1 järg

2. Ettevõtte põhitegevusala (võimalik vastata mitme vastusega)
  - teenindus
  - ehitus
  - kaubandus
  - põllumajandus
  - tööstus
  - turism
  - transport
  - muu (täpsustage järgnevas lahtris)
3. Mitu töötajat on Teie ettevõttes?
  - kuni 9
  - 10-19
  - 20-49
  - 50 ja enam
4. Kui kaua on Teie ettevõtte tegutsenud?
  - alla 1 aasta
  - 1-2 aastat
  - 3-5 aastat
  - 6-10 aastat
  - üle 10 aasta
5. Mis oli ettevõtte alustamise peamiseks põhjuseks?
  - töökoha kaotus
  - sissetulekuallika puudumine
  - suurema sissetulekuallika vajadus
  - sõltumatuse, eneseteostuse vajadus
  - äriidee tekkimine
  - võimalus toetusmeetmete kasutamiseks
6. Kas alustasite Teile tuttavas tegevusalas?
  - jah
  - ei
7. Kas olete viimase viie aasta jooksul taotlenud ettevõtlusalast toetust? Kui jah siis mitu korda? (Kui vastasite ei siis vastake järgnevalt küsimusele 13.)
  - ei ole taotlenud
  - 1 kord
  - 2 korda
  - 3 korda
  - 4 korda
  - 5 korda
  - Rohkem (mitu?)

Lisa 1 järg

8. Kas oleksite saanud ettevõtlusega alustada ilma saadud toetusteta?
  - jah
  - ei
9. Kas oleksite saanud oma ettevõtlust laiendada ilma saadud toetusteta?
  - jah
  - ei
10. Millistest fondidest olete toetusi taotlenud? (võimalik vastata mitme vastusega)
  - PRIA
  - EAS
  - Eesti Töötukassa
  - Maaelu Edendamise Sihtasutus
  - Muu (täpsustage järgnevas lahtris)
11. Mis aastal (2007 – 2011) taotlused rahastati? (võimalik vastata mitme vastusega ning perioodi 2004- 2006 korral märkida vaid rahuldatud taotlused)
  - Ei rahastatud
  - 2011. aastal
  - 2010. aastal
  - 2009. aastal
  - 2008. aastal
  - 2007. aastal
  - varem (periood 2004- 2006)
12. Kuidas hindate toetusmeetme mõju oma ettevõttele?
  - väga hea
  - hea
  - rahuldav
  - ei olnud piisav
13. Kuidas hindate ettevõtlustoetuste kohta käiva info kättesaadavust?
  - ei ole rahul
  - pigem ei ole rahul
  - pigem olen rahul
  - olen täiesti rahul
14. Kas tunnete, et Teie ettevõtte vajab rohkem infot ettevõtlustoetuste kohta?
  - jah (põhjendage)
  - ei (põhjendage)
15. Mida peate toetuste taotlemisel tähtsaks? (võimalik vastata mitme vastusega)
  - taotlemise lihtsust
  - toetuste suurust
  - omafinantseeringute osakaal
  - muu (täpsustage järgnevas lahtris)

Lisa 1 järg

16. Kas olete täheldanud, et mõnda tegevusala eelistatakse toetuste rahuldamisel teisele?

- jah (põhjendage)
- ei (põhjendage)

17. Millised tegurid piiravad Teie ettevõtte arengut? (võimalik vastata mitme vastusega)

- seadusandlus ja bürokraatia
- töötajate oskused
- tööjõupuudus
- finantsvahendite kättesaadavus
- toodete/teenuste kvaliteedi tagamine
- toodete/teenuste turu leidmine
- infrastruktuur
- ettevõtte asukoht
- Muu (täpsustage järgnevas lahtris)

18. Kas tunnete, et maapiirkonnas pakutavad toetusvõimalused on piisavad?

- jah (põhjendage)
- ei (põhjendage)

19. Milliseid toetusi peaks maapiirkonnas asuvatele ettevõtetele pakkuma?

- .....

20. Kuidas saaks kohalik omavalitsus soodustada ettevõtlustegevust Puhja vallas?

- .....

Tänan vastamast!

Allikas: Autori koostatud

SUMMARY

THE POSSIBILITIES OF DEVELOPING RURAL LIFE BY ENTERPRISE SUBSIDIES BASED ON PUHJA PARISH

Maarja Raudsepp

In the ever-changing economic environment and increasing competition, support given to businesses is vital for their survival and successful development. Subsidies are the means which each enterprise could and should use, as it will help facilitate sustainable development. Enterprise subsidies are one of the ways of funding a business idea as well as the growth of the business. The preconditions of various enterprise subsidies are different and there is abundant information about different options available.

Problems of rural areas as a whole cannot be solved by only supporting agriculture or developing just one narrow aspect of rural life. We need to take into account the peculiarities of particular areas and the needs of the inhabitants of those regions.

Many of those, who live in the countryside, become entrepreneurs simply because of unemployment problems in rural areas, which is why they have to create jobs themselves. Another option is to move into a town, but not everyone can do it or would like to do it. That is why farmers tend to start their own businesses.

Justifications for subsidising businesses are mostly based on neoclassical economic theory as part of normative economic theory, and on the concept of market failures. According to that theory, government's interference in the economy is justified by the problems related to market structures and entering and leaving the market as well as information asymmetry and outside impacts.

In order to develop the activity of entrepreneurs in rural areas and to improve their economic sustainability, the Ministry of Agriculture has drawn up a list of various measures. One of such is the previously mentioned measures of the rural development

plan of Estonia for 2007-2013 (MAK). In order to avoid the defragmentation of the support systems and the lack of coordination, foundations that mediate the public sector support measures have been established. These have been included under the management of the Ministry of Economic Affairs and Communications.

The present research paper found that the effect subsidies have on a business are considered to be good. Nearly half of the businesses in Puhja parish have applied for subsidies and a large percentage of them could not have started the business without the monetary support. It was also found that there would be more applicants but often the field of the business makes it impossible. Most of the applications have been made to PRIA. The research shows that in recent years, there have been more applications made, which can be associated with an increasing and varied offer of applications as well as greater knowledge on the subject.

The research paper revealed that when businesses apply for entrepreneurial subsidies, those subsidies are preferred which have a small self-financing margin and which are easy and quick to apply for. Although the opportunities for the development of rural life are considered insufficient, the author of the study is of the opinion that everything depends on the entrepreneur and his/her skills of finding ways to make the business function successfully.

The entrepreneurial activeness of Puhja parish in comparison with the average entrepreneurial activeness in Estonia per 1000 inhabitants can be considered satisfactory. However, if we take into account the location, natural characteristics and the inhabitants of the parish, the author believes that entrepreneurial activeness should be considerably higher in the area. The main reasons of low entrepreneurial activeness in rural areas are the lack of business-related knowledge and long-term traditions, as well as business financing problems. Compared with big businesses competing with the smaller ones for loans and interest rates, most financial products are relatively expensive for small rural businesses since they do not have the necessary guarantee or the required self-financing margin. Another great obstacle is raising start-up capital.

Research showed that entrepreneurs were relatively satisfied with the availability of information related to subsidies: 68 percent of the respondents were satisfied with the

availability of information, whereas 14 percent considered the availability of information unsatisfactory.

While conducting research for the current paper, the author came up with suggestions to improve the entrepreneurial environment of Puhja parish. The author thinks that the local government should inform entrepreneurs more efficiently of the available support measures, develop a positive attitude towards entrepreneurial activity and try to develop the relationships of entrepreneurs and the local government. The local government could improve entrepreneurial activity by lowering the rent of business premises, organising free training courses and helping entrepreneurs to improve their skills. The local government should also help make loans and leasing more readily available for entrepreneurs, by co-financing and offering guarantees or sureties. It would also be of big help if the local government commended successful learners and entrepreneurs that play an important role in improving life in the area, and set them as a noteworthy example for the others. It would be very helpful to make changes in the development plan of Puhja parish in accordance with the suggestions mentioned above, because currently it does not touch upon the questions of supporting and developing entrepreneurship.

The state should also make it easier for people to apply for the EU funds and to use the finances, in order to support the activity of entrepreneurs, help bring local products/services to the market, decrease bureaucracy and guide and support people in their attempts to obtain the necessary skills.

Agricultural and rural subsidies paid from the national budget have never been as high as in the recent years. Despite the reduced budget revenue, the subsidies paid via the Ministry of Agriculture and the regional minister have increased considerably. The budget policy shows that rural life is one of the greatest priorities of the government.

It is vital for Estonia to use the subsidies, because in addition to the development of various areas and business activity by monetary means, nearly a third of the subsidies that have been paid will come back to the state as taxes, according to the Ministry of Agriculture. That is why it is extremely important to use the subsidies wisely and efficiently. That is in the best interest of everyone, including people living in urban

areas. Let us hope we have enough good ideas and energetic enthusiasts to make things happen!